

Heves megye története a felszabadulástól a két munkáspárt egyesüléséig

1941-ben a magyar uralkodó osztályok rövidlátása és reakciós magatartása ismét belevitte az ország lakosságát egy olyan háborúba, amelyben a magyar népnek semmi keresnivalója nem volt. A kassai provokáció ürügyét felhasználva, támadást indítottak a Szovjetunió ellen, amely pedig igen kedvező feltételeket biztosított Magyarországnak számára abban az esetben, ha megőrzi semlegességét.

A német villámháború terve, a Szovjetunió gyors lerohanása azonban megfeneklett a szovjet hadsereg ellenállásán, s így a várt könnyű zsákmány helyett a magyar kormánynak is egyre nagyobb áldozatokat kellett hozni és magyar honvédek száz-ezreit dobták a frontra a hitleri Németország érdekeinek a védelmében. Miközben a német fasiszták arról álmodoztak, hogy 1941 november 7-én díszszemlét tartanak Moszkvában, a szovjet hadsereg megállította a fasiszta csapatok előnyomulását, s a következő évben pedig megkezdte a szovjet állam elfoglalt részeinek a felszabadítását. A szovjet hadsereg előnyomulásának hatására a doni és voronyezsi katasztrófa után fejvesztettség következett be a magyar kormánykörökben. A Kállai-kormány a vörös hadsereg előnyomulásától félve, megpróbál Angliához és Amerikához közeledni, ugyanakkor újabb magyar csapatteszteket dobna a frontra, hogy a német követeléseknek eleget tegyenek. A német kormány azonban így sem volt megelégedve magyar cinkosai készségével és egyre jobban saját embereit állítja előtérbe a magyar kormányban s támogatja a nyilas pártot. Így következett el 1944 október 15-e, Horthy eleve elvetélt „kiugrási” kísérlete, amely uralomra juttatja Szálasi s vele a fasiszta téboly legsötétebb napjai következnek az országra.

Heves megye fölött ugyancsak nem vonult el nyomtalanul ez a néhány hónap. Már 1944 nyarán megindul a zsidó lakosság deportálása, s júliustól kezdve internálják a baloldali mun-

kásokat is. Kommunista gyanu miatt elfogták Szepesi András, Ankli József, Balázs Ignác, Kuzman János, Baktai Gyula dolgozókat és még sok más egri és Heves megyei dolgozót s nagyvezetőség egyáltalán nem tért haza. Október 16-án a nyilas megyevezetőség újabb letartóztatási hullámot indított el. A letartóztatások olyan nagy mértéket öltöttek, hogy még a módosabb polgárok is remegték az egri kényúr, Pál Endre uralmát. Október 16 után állandósultak a zaklatások az egész városban. Részeg németek és nyilasok fegyveresen járkáltak a város utcáin s elég volt egy elejtett szó, hogy bárkit elhurcoljanak, internáljanak. Fokozta a nyomort és elégedetlenséget az a körülmény, hogy a német hadvezetőség mindenáron védeni akarta a várost, s jelentős számú fasiszta katonaságot összpontosított területén. Mind ezen tettét betetőzte a Heves megyei fasiszta uralom akkor, amikor október végén a kerecsendi erdőben agyonlőttek és kiraboltak 28 deportáltat. A megye dolgozóinak zöme ilyen tények után szívből megújtálta a fasizmust és valóban felszabadítóként várta a szovjet hadsereget. Ez a lakosság többségénél természetesen nem volt tudatos, de a rohamosan romló gazdasági élet, az állandó létbizonytalanság és a gyűlölt háború önkéntelenül is ezt érlelték meg az emberekben.

A szovjet hadsereg nyomult is rohamosan előre. 1944 tavaszán már a Kárpátok lábánál álltak a Vörös Hadsereg csapatai és készen álltak arra, hogy a „sztálini tűz csapás” tervét megvalósítva, végleg megsemmisítsék a fasiszta hadsereget. A főparancsnokság azt a feladatot tűzte 1944-ben a szovjet hadsereg elé, hogy tisztítsa meg a Szovjetunió területét az idegen csapatoktól, szabadítsa fel a németek által megszállt népeket és törje össze a német hadigépezetet. Ebbe a feladatkörbe tartozott bele Magyarország felszabadítása is. A 2. és 3. Ukrán Front csapatai, miután 1944 augusztusában megtisztították Romániát a német fasiszta csapatoktól, szeptember elején átlépték a Kárpátokat és megkezdték Erdély felszabadítását.

A magyarországi harcok rendkívül jelentősek voltak a német hadvezetőség szempontjából. Magyarország elvesztése azt jelentette a hitleri Németország számára, hogy le kell mondania a magyarországi nyersanyagokról, ki kell vonnia a német csapatokat a Balkánról és végkép bezárul a hurok a fasiszta Németország körül. A szovjet hadsereg tervében is igen komoly helyet foglalt el hazánk felszabadítása.

A szovjet hadsereg számára Magyarország felszabadítása Hitler utolsó csatlósának kiválását jelentette s egyben a kilencedik csapás megvalósítását. A magyarországi hadműveletek döntő pontja Budapest felszabadítása volt. A szovjet főparancs-

nokság terve alapján a Budapest elleni főcsapást a 2. Ukrán Front balszárnyának kellett végrehajtania a középső és jobbszárny pedig a tiszántúli fasiszta erőket morzsolta fel, majd a Keleti Kárpátokban harcoló fasiszta csapatok visszavonulását elvágván, meg kellett nyitnia a Kárpátok hágóit a 4. Ukrán Front csapatai számára.¹ A 2. Ukrán Front jobbszárnyának ezután Magyarország északi részét kellett megtisztítani s támogatást nyújtani a 4. Ukrán Front harcaihoz. A német hadvezetőség a Vörös Hadsereg támadását a Tiszánál megkísérelte feltartóztatni s ezért a folyó mentén végig megerősített hídfőállásokat létesített. Ezzel azonban csupán késleltette néhány napig a Vörös Hadsereg előnyomulását, de képtelen volt a támadást megállítani. 1954 október 20—22-ig a Szovjet Hadsereg csapatai mindenütt elérték a Tiszát, s megtették az előkészületeket az átkelésre.

Heves megye területén először a tiszafüredi járás szabadult fel, amely a tiszántúli területre esett, így hamarabb elérték a Vörös Hadsereg csapatai is. A németek azonban ezt a területet sem adták fel harc nélkül s Tiszafüredre október 20-án reggel harc közben nyomultak be a Vörös Hadsereg csapatai. A németek — miután a tiszafüredi hídról visszavonultak — felrobbantották s ugyancsak felrobbantották a kiskörei hidat is. A harcok során Tiszafüreden 120 ház rongálódott meg, s elősegítette a pusztulást az, hogy a németek a Tisza jobbpartjáról tűz alá vették a községet.

A 2. Ukrán Front 2. és 8. hadseregének csapatai november 9-én Szolnok és Tiszapolgár között átkeltek a Tiszán és előnyomultak a Budapest—miskolci vasútvonal irányába.² Ezek a csapatok szabadították fel Heves megyét is a fasiszta uralom alól. Már november 9-én felszabadult Kisköre, Tiszanána, majd 11-től 14-ig tartó súlyos harcban elfoglalták Hevest és Erdőtelket. Ugyancsak súlyos harcok folytak Füzesabony előtt, Dormánd és Besenyőtelek térségében, ahol a németek nem akarták feladni a Pest—miskolci vasút védelmét. November 16-án végül a szovjet csapatok kezére került Füzesabony is, s ezáltal a Kárpátokban harcoló fasiszta csapatok Pest felé való visszavonulása erre el volt zárva. November 17-én felszabadult Vámosgyörk, november 18-án pedig kisebb harcok után Gyöngyös.

A Budapest felé diadalmasan előnyomuló szovjet csapatok november 25-én már Hatvannál üldözték az ellenséges alakulatokat. Hatvant, mint oly sok más várost, az ellenség ellenállási göccsé igyekezett kiépíteni. A szovjet lovasság az éj leple alatt északról megkerülte a várost és elzárta a németek visszavonulását, a gyalogos és páncélos egységek pedig délről és délny-

gatról hatoltak be a városba és hatalmas veszteséget okoztak az ellenségnek. „Az ellenséges csapatrészek eldobálva fegyvereiket és műszaki felszerelésüket, futásban kerestek menedéket, de az úton a szovjet lovasság megtámadta és szétverte őket.”

A visszavonuló német csapatokat mindenfelé a legnagyobb barbárság jellemezte. Nemcsak a stratégiai fontosságú dolgokat semmisítették meg, hanem arra törekedtek, hogy a gazdasági életet minél hosszabb időre meghénítsák, gátolják a normális élet helyreállítását s ez által növeljék a lakosság elégedetlenségét. Hidak, lakóházak, templomok felrobbantása jelezte ezt a visszavonulást. Maklárón és Andornaktályán felrobbantották a malom zsilipjeit és a templomot. Egerben mind a 9 patakhidat felrobbantották a körülötte levő épületekkel együtt. Egerecsehiben felrobbantották az oszlálozó épületet és a generátorokat. A drótkötélpályát megrongálták, a tárnákat pedig vízzel árasztották el. A megye villanyhálózatának 70 százalékát tönkre tették és 108 hidat robbantottak fel.⁴

Miután a Tarna-völgyén és Mezőkövesd—Ostoros felé a szovjet csapatok előnyomultak, megkezdtek az Eger térségében levő fasiszta erők felszámolását. November 20-ig elesett Egerszalók s ezáltal egyre jobban bezárult a hurok az Egert védő fasiszta csapatok körül. November 20-án először Ostoros felől kezdődött meg a város lövetése, majd csakhamar Kerecsend felől is tűzérsegi tűz indult meg. A belövések hatására Eger és a megye nyilas vezetői sietve menekültek el a még egyedüli nyitva levő részen Pétervására felé. November 25-én már a város határában folytak a harcok. November 26-ára egyes csapattestek már benyomultak a város keleti és déli részeibe, az ú. n. Tihaméri és Lajosvárosi részbe. 29-én a város nyugati oldalán a Szvorényi-úton már csaknem a színházig nyomultak előre a szovjet csapatok, azonban a németeknek még ezt a támadást sikerült kivédeniök. Még az éjszaka azonban a Szépasszony-völgy felől is támadást indítottak és sikerült kijutni egész a Székesegyházig. Az ellenség, hogy a bekerítést elkerülje, kénytelen volt „megerősíteni oldalszárnyait a központi arcvonal gyengítése árán.” A szovjet csapatok „ezt kihasználva, délről vezették a támadást a város felé, melynek vasútállomását elfoglalták, majd pedig behatoltak a város utcáira. A szovjet harcosok háztömbről háztömbre menve tisztították meg a várost a hitleristáktól”, s igen nagymennyiségű felszerelés és hadianyag került a kezükbe.⁵ A német csapatok így 30-án reggelre kénytelenek voltak feladni a város déli részét, estére pedig Bakta és Felnémet felé vonulva, teljesen kiűritették a várost. Eger elfoglalása komoly áldozatába került a Vörös Hadseregnek. A vá-

rosban és a város határában lefolyt harcokban több mint 300 szovjet katona áldozta fel életét.

A Vörös Hadsereg csapatainak Eger elfoglalása után az volt a feladatuk, hogy a Bükk nyugati részét és a Mátrát megtisztítsák a fasiszta csapatoktól. Mielőtt azonban ez megtörténhetett, előbb meg kellett semmisíteni azt a német tűzérési egységet, amelyik a Várhegy csúcsára fészkelte be magát s tűz alatt tartotta Egert, de tűz alatt tudta tartani a Vörös Hadsereg Felnémet felé való felvonulási útját is, csaknem Szarvaskőig. A szovjet csapatok tehát Noszvaj felől támadást indítottak a Várhegy ellen s 11 napi kemény harc után elfoglalták. ⁶ A Várhegy elfoglalásával megnyílt az út Felnémet és Felsőtárkány felé. A szovjet csapatok a baktai erdőn át előre törtek Egerbocs, Monosbél, Egercsehi irányában. Így a felnémeti német csapatok kénytelenek voltak visszavonulni Putnok felé. Ezek a csapatok, hogy a vasút helyreállítását megnehezítsék, a szarvaskői alagútban felrobbantottak egy ekrazittal megtöltött mozdonyt. Ez a romboló tevékenység mindenütt megnyilvánult a putnoki vasútvonalon is. Minden hidat felrobbantottak s annyira megrongálták a vaspályát is, hogy csak 1945 szeptember 30-án tudott ismét megindulni a közlekedés, akkor is csak Szilvásváradig.

A menekülő németek Egert is meglátogatták még egy alkalommal. December 12-én, amikor a város mindennapi élete már kezdett kibontakozni, német repülők bombatámadást intéztek ellene. A támadás nem hadicélpontok ellen irányult, hanem teljesen az volt a célja, hogy a lakosságot megfélemlítse. Lebombázták a Czipra-téri óvodát s csaknem az egész mellette levő utcát. Bombatalálat érte a Főiskola mögötti épületet és a minaret melletti XVIII. századból ránk maradt ú. n. „Harangöntő házat”. A bombázások és a piac gépfegyverzése következtében 33 ember meghalt, 87 megsebesült és 20 ház összeomlott. ⁷

A Várhegytől visszavonuló németeknek Bélapátfalvánál kellett volna csatlakozniuk a főszereghez s így a Berva-völgyén, a Gilitka-völgyén s a Homonna nyakon vonultak vissza nehéz harcok után. Szilvásváradnál december 16-án került sor ütközetre, s ezzel a szovjet csapatok állépték Heves megye határát. A megye északi részén Eger fölött már tevékenyen bekapcsolódtak a németek elleni harcba a szélszórtan működő kisebb partizán csoportok is. Ilyenek működtek Egercsehi környékén és Ivád-Pétervására között. Az egercsehi környékén levő partizánokra, akik részben katonaszökevények, részben bányászok voltak, Acsay nyilas hadnagy vadászott. Ivád-Pétervására között Ivády Gábor, az ivádi földesúr vezette a partizánok elleni harcokat. ⁸ Feltételezhető, hogy a Pétervására körüli partizán-

mozgalomban jelentős mértékben részt vettek a mátranováki és kisterenyei bányászok is. Az 1945. márciusában kiküldött I. sz. megyei toborzó bizottság jelentése szerint Pétervására környékén „majdnem az egész férfi lakosság a hegyek közé menekült”, „amikor a németek és nyilasok el akarták hurcolni őket.”⁹ Valószínűleg ez a partizán tevékenység is hozzájárult ahhoz, hogy bár Siroknál november 30-tól december 12-ig állt a harc, utána a németek a megye területén már jelentősebb harcokba nem bocsátkoztak, hanem sietve vonultak vissza Salgótarján felé.

A Vörös Hadsereg felszabadító harcának felmérhetetlen jelentősége volt a magyar nép életében. A felszabadulással vált lehetővé, hogy a magyar nép a Kommunista Párt vezetésével meginduljon a demokratikus fejlődés útján, majd lerázva a félféudális és kapitalista elnyomást, megteremtse a proletárdiktatúra előfeltételeit. „A Szovjetunió hősieis felszabadító harca és szakadatlan jóindulatú támogatása nélkül a magyar népi demokrácia, — és hozzátehetjük: a többi — nem jöhetett volna létre.”¹⁰ A Vörös Hadsereg jelenlétének volt köszönhető az is, hogy a megvert, de meg nem semmisített uralkodó osztályok nem próbáltak meg fegyveres ellenállást kifejteni. „A Szovjetunió hadserege eleve kilátástalanná tette a magyar reakció olyan fegyveres kísérleteit, mint amelyek az orosz forradalomban Dzenyikin, Kolcsak és más fehérgárdista tábornokoké voltak.”¹¹

Egerben a felszabadulás után mindjárt megkezdődött a városi élet, bár a fasiszta városi és megyei vezető tisztviselői kar a németekkel elmenekült. A város új polgármestere Takács László tisztviselő lett, a megye főispánja Milassyn Kornél ny. ezredes, alispánja Barta István megyei tisztviselő. A felszabadulás után azonnal megalakult a Magyar Kommunista Párt és kiáltványt intézett az egri dolgozókhöz:

„M a g y a r o k! M u n k á s o k! E l v t á r s a k! A rabbin-
csek lehullottak. Saját sorsunk felett magunk határozhatunk.
Csak egy út van: végezni a kapitalizmus, a féudális reakció, a
fasizmus kizsákmányoló politikájával. Egyedül a Magyar Kom-
munista Párt hívatott arra, hogy a munkások, dolgozó parasz-
tok és szellemi munkások demokratikus Maorvarországát fel-
építse.”¹² A kiáltvány a továbbiakban felhívja a város lakossá-
gát, hogy költözzenek fel a pincékből, takarítsák el a romokat s
kezdjenek hozzá a termelő munkához. Első perctől kezdve a
Kommunista Párt a legfőbb segítője a megalakuló demokratikus
közigazgatási szerveknek, de a kommunista párt hívja harcba
a dolgozókat akkor is, amikor a reakció igyekszik a termelő mun-
kát megbénítani. A gazdasági és politikai élet irányítása mel-
lett élére állt a Kommunista Párt a kialakuló új kultúrának is.

A Kommunista Párt szervezte meg az első kultúrcsoportokat, ismeretterjesztő előadásokat rendeznek, orosz nyelvtanfolyamokat indítottak meg.

December elején előszívárogtak az emberek a pincékből, visszaköltöztek a lakásukba, s megpróbálták eltüntetni a háború nyomait. A hónap közepére már megalakult a többi demokratikus párt is, december közepén pedig megalakult az egeri Nemzeti Bizottság. A Nemzeti Bizottság már az első ülésen megválasztotta azt a két képviselőt, aki Egert és egyben egyelőre még a megyét is a december 21-én Debrecenben összeülő Ideiglenes Nemzetgyűlésben képvisellék. Ezek Csirmaz Dezső és Négyessy Árpád voltak. Csirmaz a Kommunista Párt régi harcosa volt, a munkásságot képviselte. Négyessy a polgárságot, s ő lett később a megalapítója és vezetője a Polgári Demokrata Párt megyei szervezetének.

Bár Budapest és az ország nagyrésze még fasiszta megszállás alatt volt, a Kommunista Párt a felszabadult országrészekben azonnal hozzákezdett a fasisztaellenes, demokratikus erők összefogásához. December 14-én Debrecenben, a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Nemzeti Parasztpárt, a Független Kisgazda Párt és a Polgári Demokrata Párt részvételével megalakult a Magyar Függetlenségi Front. Ezután minden megyében, városban és községben megalakultak a Nemzeti Bizottságok, a Függetlenségi Front helyi szervei. A Függetlenségi Frontban lévő pártok képviselőiből kerültek ki a december 21-én Debrecenben összeülő Ideiglenes Országgyűlés tagjai, s a Függetlenségi Front pártjai alakították meg az Ideiglenes Kormányt. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés, mely a Kommunista Párt programját fogadta el, meghirdette a földosztást, s fegyveres harcra buzdított a német megszállók ellen.

Az Ideiglenes Kormány megalakulásával meggyorsult a demokratikus államhatalom kiépülése, szervezettebbé vált az országépítő munka. Az Ideiglenes Kormány létrejötté elősegítette a megyei és városi közigazgatási szervek működését is. Az erélyes városi és megyei vezetőségnek, a demokratikus pártok vezetőinek a segítségével sikerült az emberek bizalmát visszaállítani, s ez jelentős mértékben hozzájárult a normális élet kialakulásához. Dec. 23-án a szovjet katonai parancsnokság papír segítségével már megjelenik az első újság is, az Igazság, január elején pedig megkezdődik az iskolai oktatás is. A munka megindítása érdekében a Kommunista Párt követeli mindazoknak a dolgozóknak a visszavételét, akiket baloldali magatartásuk miatt bocsátottak el, vagy üldöztek. Az új városi vezetőség már decemberben felhívja a lakosságot a helyreállítási munka megin-

dítására, az akadozó közellátás érdekében pedig rendeletben hívják fel a piaci árúrok figyelmét, hogy aki január 21-ig nem kezdi meg az élelmiszerárúsitást, attól jogosítványát megvonják. Január elején felállítják a közmunkahivatalt, attól kezdve, ha nem is teljesen kifogástalanul, de szervezeten megindul a városi romok eltakarítása. A városi mérnöki hivatal február 26-1 jelentése már arról számol be, hogy tartósabb gyaloghídat tudtak építeni a Kossuth-téren, az Irgalmas-utcánál, a Malom-utcánál és a Káptalan-utcánál. A szovjet parancsnokság pedig kocsihídat épített a Szmracsányi-utcánál. Kiemelték a Mária-utcai és Szmracsányi-utcai hidak roncsait és megkezdték az Almagyar-utcai felrobbantott házak romeltakarítását.¹³

1944. decemberében a Nemzeti Bizottság megalakulásakor Egerben még csak három párt működött s ezek hozták létre. Ezek a Magyar Kommunista Párt, a Független Kisgazda Párt és a Szociáldemokrata Párt voltak. 1945. január 18-án alakult meg a Polgári Demokrata Párt, január 28-án pedig a Nemzeti Paraszt Párt. A Nemzeti Bizottságnak kezdetben nem volt meghatározott működése. Bár az lett volna a feladata, hogy megalkossa a demokratikus igazgatási szerveket és ellenőrizze munkájukat, gyakran maga a Nemzeti Bizottság ad utasításokat a városi és megyei vezető szervek felé, esetleg maga intézkedik szociális, gazdasági vagy kulturális ügyekben. A megyei Nemzeti Bizottság és a megyei pártszervezetek kialakulása után megkezdődik a megyei pártszervező munka, s párhuzamosan megindul a községi Nemzeti Bizottságok létrejötte is. A megalakuló községi Nemzeti Bizottságok működésénél azonban már kezdettől fogva számos nehézség jelentkezik. A gyöngyösi Nemzeti Bizottság pl., amely 1945 január 2-án alakult meg, nem akarta elismerni az egeri megyei Nemzeti Bizottság fennhatóságát. A Kisgazda Párt községi szervei, figyelmen kívül hagyva az Ideiglenes Kormány Nemzeti Bizottságokról szóló rendeletét, amely minden pártnak egyforma számú részvételt biztosít a Nemzeti Bizottságokban, 50 százalékos, vagy legalábbis jelentős számú többséget kívántak maguknak a községi Nemzeti Bizottságokban. Egerszóláton pl. a Kisgazda Párt azt követelte, hogy 8 tagja legyen a Nemzeti Bizottságban a többi párt 5 tagjával szemben.¹⁴ Poroszlón még március végéig sem tudott létrejönni a Nemzeti Bizottság, mert a Kisgazda Párt egymaga 12 embert akart a Bizottságba beküldeni, annyit, amennyit a másik két működő Párt, a Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt együtt.¹⁵ Különösen kiélesedett az ellentét a Nemzeti Bizottságon belül, amikor a Kommunista Párt azt követelte, hogy biztosítsanak helyet a Nemzeti Bizottságban a Szakszer-

vezeteknek is.

Bár a Dunántúlon még folytak a harcok, az ország középső és keleti részén gondolni kellett a termelés megindítására, gondolni kellett a nép jövő évi kenyerére. Az ország egész gazdasági életéhez hasonlóan azonban a mezőgazdaság is rendkívül siralmas állapotban volt. A nagy harcok következtében az őszi szántó-vető munkák jelentős része elmaradt, az állatállomány nagyrésze pedig megsemmisült. Így volt ez a paraszti birtokon és nagybirtokon egyaránt, a nagybirtokon azonban súlyosabb volt a helyzet azért, mert a parasztság pár holdját még csökkent igaerővel is jobban meg tudta művelni, mint az 1000 vagy 10.000 holdas nagybirtokokat. A legtöbb nagybirtok ezenkívül vezető nélkül maradt, tulajdonosaik, intézőik elmenekültek, s csupán csak a cselédség őrizte a megmaradt gazdaságot. Ilyen körülmények között tehát a paraszti kisárutermelés jobban biztosította az ország élelmiszerellátását. A parasztságot azonban előbb érdekeltté kellett tenni a termelésben ahhoz, hogy támaszkodhassunk rá. Vissza kellett juttatni kezébe azt a földet, amit a földesúri önkény évszázadokkal előbb elrabolt őseitől.

A gazdasági okok mellett azonban még sokkal inkább sürgetővé tette a földosztás megvalósítását az ország politikai helyzete. A Vörös Hadsereg felszabadító harca lehetővé tette a magyar nép számára, hogy leszámoljon a félféudális nagybirtokkal, amely akadályozta az ország demokratikus átalakulását. A demokratikus fejlődésnek elengedhetetlen feltétele volt a munkás-parasztszövetség megvalósítása, ehhez viszont az első lépés a földosztáson keresztül vezetett. A Kommunista Párt, amely már az ellenforradalom rendszerében is küzdött a nagybirtokrendszer megszüntetéséért, a felszabadulás után elsőrendű feladatának tekintette a földosztás megvalósítását.

1945. március 17-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés elfogadta a Magyar Kommunista Párt földreformtervezetét, s ezzel megkondította a halálharangot a magyar nagybirtokrendszer fölött.

A földosztás azonban nem tekinthető pusztán reformnak, a szó szoros értelmében. Az ugyan tény, hogy a nemzetgyűlés szavazta meg, tehát felülről indították útjának, a földosztásban résztvevő parasztság nagy száma és a Községi Földigénylő Bizottságok összetétele viszont jelentős mértékben forradalmi jelleget adtak a földosztásnak. 1945 elejétől kezdve állandóak voltak a földosztást követelő népi megmozdulások, s minden valószínűség szerint feltehető, hogy a nép akkor is megvalósította volna a földosztást, ha az Ideiglenes Nemzetgyűlés egyes tagjai igyekeztek volna is meggátolni. A Kommunista Párt 1945 március 4-i egri nagygyűlése, amelyen 3500 dolgozó vett részt,

határozatban követeli a földreform megvalósítását és a Községi Földigénylő Bizottságok felállítását. „Szükséges a minden községben megalakulandó földigénylő bizottságok működése, mert a földosztások végrehajtását meggátolni akaró reakciós elemeket csak így lehet az útból félreállítani, és a rendelet kiadása után annak végrehajtását azonnal megkezdeni.”¹⁶ A Kommunista Párt pétérvásári taggyűlésén már február 10-e körül több mint ezer ember követelte a földosztás megvalósítását, s követelésüket támogatták az egercsehi bányászok is.¹⁷ A mátraderecskei Nemzeti Bizottság pedig már március 10-én arról értesíti a megyei Nemzeti Bizottságot, hogy a község határában lévő Károlyi-uradalmat felosztja a község nincstelen lakossága között.¹⁸ Ugyanakkor a megyei Nemzeti Bizottság arra hívja fel Sarud, Kömlő és Átány Nemzeti Bizottságainak a figyelmét, hogy alakítsák meg a Községi Földigénylő Bizottságot és készítsenek tervet a határukban elterülő szatmári püspökség birtokainak a felosztására.¹⁹

Március 17-e után nagy léptekkel indult meg a parasztság új honfoglalása. Pár napon belül az egész megyében megalakultak a földigénylő bizottságok, s megkezdték a földbirtokok és a földnélküliek összeírását. A hatvani Nemzeti Bizottság 1945 április 4-i jelentése világosan megmutatja a nép szerepét a földosztásban. Miután beszélt arról, hogy folyik a birtokok és földigénylők összeírása, megemlíti, hogy az „igénylők összeírására az igénylők felsőbb iskolás gyermekei vagy más hozzátartozói maguk ingyenesen vállalkoztak”²⁰. A nép tehát magának érezte a földosztás eszméjét és szervesen bekapcsolódott megvalósításába.

A földosztás megvalósításánál mindenütt előnyben részesítették azokat a dolgozókat, akik résztvettek a fasiszmus elleni harcban. Sinks Béláné egri lakos házhelyigénylési kérelmét azal támasztja alá, hogy férje „a 2. Ukrán Hadsereg kötelékében dolgozó első vasútépítő magyar hadosztály állományában dolgozik.”²¹ Szécsényi Ferenc leírja az adácsi Községi Földigénylő Bizottsághoz írt levelében, hogy: „a földreform során 10 hold szántóföld juttatásban részesültem, mert az újjászülött demokratikus hadseregben harcoltam az ország felszabadításáért.”²²

Április elején végül ténylegesen is kezdetét vette a földosztás. A megyében először Mezőtárkányban verték le a karókat, melyek örökre megszüntették a kapitalista nagybirtok uralmát a parasztság fölött. A földosztás olyan rohamosan ment végbe, hogy április végére a megye nagyrészen már teljesen befejeződött. A hevesi járás már április 11-re befejezte minden köz-

ségben a földreform végrehajtását. Április végére a föld ténylegesen a parasztság kezére került, ha a birtoklevelet még nem is kapta meg. A megye 117 községe közül mindössze 9 községet nem érintett a földreform, ezek közül is 6 község igényét sikerült kielégíteni más községek határaiban. A földreform során 121.065 kat. hold földet osztottak ki, 31.840 igénylő között és ezek közül több mint 20.000 cseléd vagy mezőgazdasági munkás volt. A következő táblázat elég szemléltetően mutatja a földterület megosztását 1945 előtt és után: ²³

Földbirtok kat. holdban	Földref. száma	Földref. előtti gazd.	Földref. száma	Földref. utáni gazd.
		területe kat. holdban		területe kat. holdban
0—1 holdig	36.541	19.763	30.717	19.716
1—5 holdig	33.696	88.405	48.293	136.733
5—50 holdig	15.635	179.136	20.426	249.102
50—100 holdig	736	43.747	680	39.973
100—200 holdig	339	61.459	331	57.681
200—1000 holdig	179	83.588	—	—
1000—3000 holdig	26	39.906	—	—
3000 holdon felül	9	80.395	—	—

Amint a táblázatból is kitűnik, már közvetlenül a földosztás után egy erős középparaszttosodási folyamat indult meg megyénkben. Egyrészt jelentősen csökkent az egyholdig terjedő birtokosok száma, a másik oldalon viszont mintegy 15.000-el emelkedett az 1—5 holdig és 5000-el az 5—50 holdig terjedő kategóriákba esők száma. E számaránynak megfelelően, megnövekedett a földterület nagysága is, s ez különösen az 5—50 holdig terjedő kategóriában figyelhető meg, ahol az 5000-es számbeli növekedéssel 70.000 holdnyi földterületnövekedés párosult. Ez a középparaszttosodási folyamat a későbbi években, amikor a kisbirtokos és újonnan földhöz jutott parasztság is megszilárdul, természetesen tovább folytatódik. Ugyanakkor a földosztással teljesen eltűnt a nagybirtokos réteg, sőt az 50-tól 200 holdig terjedő kulákbirtokosok száma is több mint 10 százalékkal csökkent. Ez a 10 százalékos csökkenés abból adódik, hogy az 50—200 holdig terjedő birtokosok közül szép számban kerültek ki fasiszták, vagy más népellenes elemek, akiktől ilyen címen elvették a földet.

A földosztás befejeztével a parasztság legfontosabb feladata a termelés megindítása volt, a felosztott földbirtokokon is. A földhöz juttatottak többségének azonban sem gazdasági felsze-

relése, sem igaereje nem volt. Voltak ugyan olyanok, akiknek egy tehenük vagy lovuk volt, ezek azonban a földhözjuttatott parasztságnak elenyésző kisebbségét alkották. A földosztás hatalmas méreteihez képest ugyancsak kevés volt azoknak a száma is, akiknek sikerült gazdasági eszközöket biztosítani a felosztott nagybirtokok felszereléséből. Ekkor is a szovjet katonaság sietett a dolgozó parasztság segítségére. A vármegyei szovjet katonai parancsnokság 900 darab lovat engedett át a megye szegényparasztságának, hogy megkönnyítse a mezei munkák végzését.²⁴ Ugyancsak a szovjet parancsnokság látta el permetező és más növényvédő szerrel a lakosságot, hogy a szőlő- és gyümölcsstermelésben ne legyen fennakadás.²⁵ A Vörös Hadseregnek ez a baráti támogatása elmélyítette dolgozó népünkben a Szovjetunió szeretetét. Az új gazdák többsége arra kényszerült, hogy valamelyik nagygazda, vagy középparaszt igaerejét vegye igénybe a legfontosabb mezőgazdasági munkák elvégzésénél. Ez a „segítség” azonban rendkívül terhes volt az újjazdák számára.

A régi, nagyobb jószágállománnyal rendelkező birtokos parasztok igyekeztek az újonnan földhöz juttatottakat minden téren kihasználni. 1945-ben 1 napi ígásmunka ellenében 4-5 napi kézi napszámot kellett teljesíteni. Ez a legteljesebb igauszora volt. Lényegében ez a jellemző 1946-ra is. „Igen sok panasz érkezett az új gazdáktól — írja a Gyöngyösi Népiap —, így legutóbb Visznek községből, hogy az iga fogattal rendelkező gazdák magas ellenszolgáltatást kérnek tőlük a végzett fogatos munkákért.”²⁶ Ezt az igauszorát próbálja megszüntetni a 10210/1946. M. E. sz. rendelet, amely szántásért 400 négyszögölenként egy gyalog napszámot állapít meg. Ez azonban még nem oldotta meg teljesen a helyzetet, mert 1947-ben, ha az igauszorának ez a formája meg is szűnik, egy másik lép előtérbe, mivel 120—160 forintot kérnek egy ígásnapszámért, ami ugyancsak több napi kézínapszámnak felelt meg. Az újonnan földhözjuttatottak nagyrésze azonban ekkorra már gazdaságilag megerősödött és így kivonta magát a kulákság kizsákmányolása alól.

A fasiszta csapatok kiűzése után először a munkásság állt talpra kábultságából. Megértették, hogy népünk létérdeke azt kívánja, hogy minél előbb eltűnjenek a romok, meginduljon a normális élet, termeljenek a bányák, gyárak. A termelés megindítása azonban nem volt egyszerű feladat. Üzemeink jelentős része megrongálódott a harcok következtében, az épen maradt gépekhez sem volt azonban üzemanyag, vagy nyersanyag. Munkásaink a téli hidegben gyakran fizetés nélkül és éhezve, emberföli munkát végeztek a termelés megindításáért. Az eger-

csehi szénbánya dolgozói a felszabadulás után néhány nappal már megtisztították a tárnákat a víztől s így megakadályozták a bánya elfúlását. Januárra helyreállították a sodronykötél-pályát és megindították a termelést.²⁷

Hatalmas munkát végeztek az Eger-Gyöngyös vidéki Villamosági R. T. munkásai is, akik már január elején megkezdtek a 93 km-re fekvő Kazincbarcika felé a távvezeték újjáépítését, s március 1-ig egészen Emődig jutottak el. 1946-ra már helyreállították a megyei villanyhálózat háromnegyed részét. A felszabadulás előtt a megye 79 községébe volt bevezetve a villany, s ebből 64 községbe már újra bekapcsolták. A mátradereskei téglagyár már ugyancsak megindult 1945 február elején, március 2-ra pedig 1945. évi költségvetési tervét is beküldte a Heves megyei közellátási biztoshoz.²⁸ A megye többi téglagyára szén- és olajhiány miatt csak később indult meg. Elsők között kezdte meg működését az egri dohánygyár is. A szovjet katonai parancsnokság nyersanyag segítségével már december elejétől működött a gyár.

Az újjáépítés azonban nagymértékben 1945. tavaszán az ország teljes felszabadulása után indult meg. Az újjáépítés nagy munkájának a kibontakozásához a Magyar Kommunista Párt I. Országos Értekezlete mutatott utat, mely 1945 május 20-án ült össze. A konferencia követelte az újjáépítés megindítását, s a háborús bűnösökkel, szabotálókkel, feketézőkkel való azonnali leszámolást. Az Országos Pártértekezlet célul tűzte ki a vasút, a posta, az építőipar gyors helyreállítását, mivel az újjáépítésen belül ez volt a legfontosabb feladat.

Az Országos Pártértekezlet után Heves megyében is még fokozottabb mértékben folytatódott az újjáépítés. 1945 végéig üzembehelyezték a megye téglagyárainak 70 százalékát, ami igen jelentős volt az építkezések szempontjából. Megindult a parádi üveggyár is, s havonta mintegy másfél vagon üveggel járult hozzá az újjáépítéshez.

Heves megyében a legjelentősebb a tiszafüredi híd újjáépítése volt. A híd újjáépítését 1945. júliusában kezdték meg és éjjel-nappal folyt rajta a munka. Az építést főleg pesti munkások végezték, azonban a 300 munkás között szép számmal voltak tiszafüredi, poroszlói és más környékbeli dolgozók is. A híd építése valóban hősiess munkát követelt, különösen 1945-46 telén, amikor februárban a jégzajlás a híd elsodrásával fenyegetett. Ekkor voltak olyan munkások, akik szovjet katonákkal karöltve, 36 órán keresztül is dolgoztak, robbantották a jégtorlaszokat, csak hogy a híd megmeneküljön. 1946 július végén adták át a hidat a forgalomnak ünnepélyes keretek között.²⁹

Az újjáépítés munkájába bekapcsolódott a burzsoázia egy része is, azonban volt olyan hely is, ahol a tulajdonos, vagy az igazgató inkább gátolta, mintsem elősegítette a munkát. Az érseki téglagyár bérlője ellen pl. 1946 februárban panaszt tettek a munkások az egri Nemzeti Bizottságnál, hogy már 4 hónapja javítás ürügye alatt leszereltette a gépeket, s azóta is áll az üzem. A bérlő a munkásoknak járó legfontosabb szolgáltatásokat sem adta ki. A novemberi gyorssegélyt s a karácsonyi segélyt sem fizette ki. Amikor pedig az üzemi bizottság felszólította, hogy a segélyeket fizesse ki, az üzemi bizottság elnökét és tagjait elbocsátotta.³⁰

A Tiszántúlon a földreform villámgyors lebonyolítása szinte rajtaütésszerűen érte a nagybirtokot és reakciós urait. Mire felocsúdtak, már befejezett tényeket láttak. A reakció azonban nálunk is csakhamar észretért kábultságából. Ez először csak a pártok közötti harcban mutatkozott meg, később azonban egyre nyíltabb formát öltött. 1945. januárjában az alispán felszólította Dömötör Mihályt, a Kommunista Párt egyik községi szervezőjét, hogy ne folytassa a Kommunista Párt további szervezését, mert ezáltal megbontja a község békéjét és feldúlja a falu nyugalomát.³¹ Februárban pedig Milassyn főispán magához rendelte Cipó János verpeléti lakost, a Nemzeti Paraszt Párt helyi megbízottját és közölte vele, hogy „amennyiben a Nemzeti Paraszt Párt verpeléti szervezetét nem alakítja meg, úgy őt nemzetgyűlési képviselőnek meg fogja választatni, mert neki ehhez mint főispánnak joga van”.³² Ugyancsak Milassyn főispán az egri demokratikus rendőrség vezetőit leváltással fenyegette meg, mivel azok erélyesen léptek fel a fasiszták és a megújuló reakció ellen.³³ Ez már a reakció komolyabb megnyilvánulása volt, s még inkább az volt a tiszafüredi főszolgabíró tette, aki fegyveres emberekkel megjelent Tiszanánán, a demokratikus polgárőrség tagjait falhoz állította, lefegyverezte, majd kiscgazda párti ifjakkól számára megbízható, új polgárőrséget szervezett. Az egri rendőrség volt kénytelen Tiszanánára kiszállni, hogy a helybeli demokratikus polgárőrség jogait visszaállítsa.³⁴ Így a kiscgazda párti jobboldal passzív, vagy aktív támogatásával magukra találhattak a fasiszta elemek s megkezdhették működésüket. Közben a megye és város hivatalnoki karának az összetétele is jelentősen megváltozott, mivel a németekkel elmenekült hazaáruló hivatalnokok jelentős része előszívárgott s az igazoló bizottságot kijátszva, igyekezett volt állását visszaszerelni.

A reakció megerősödése csakhamar érezte hatását a város és megye életében is. Rosszabbodott a közellátás, romlott

a közigazgatás, meglassult az újjáépítés menete. A reakció előretörése nagy felháborodást keltett a munkásság és a baloldali pártok körében. Az egri dolgozók a Kommunista Párt vezetésével már 1945 tavaszán támadást indítottak az előretörő reakció visszaszorítására. A Kommunista Párt március 4-i egri nagygyűlése egyhangulag követeli, hogy a „nyilas és fasiszta elemek, akiket a visszamaradt reakciós tisztviselők pártfogólag támogatnak, támogatóikkal együtt haladéktalanul távolíttassanak el a magyar társadalomból, hivatalokból.” „Követeli a nagygyűlés, hogy azok, akik a nyilasok, fasiszták érdekében eljárnak, hasonló eljárásban részesüljenek, mint maguk a bűnösök.”³⁵

A fasiszta elemek mozgolódása legjobban a gyöngyösi járásban indult meg. Ez a járás elég súlyosan meg volt fertőzve a fasizmustól, bár a munkásmozgalomnak is komoly hagyományai vannak, különösen Gyöngyösön. Itt április 10-én lelőtték a Kommunista Párt egyik községi párttitkárát, 11-én pedig 2 szovjet katonát. A megindított szigorú vizsgálat következtében május közepén 63 nyilast fogtak el Gyöngyösön és környékén. Vezetőjük Kiss János Hicsak volt, a gyöngyösi nyilas uralom egyik vezére. Az elfogottak közül sokan kapcsolatban állottak a Gestapóval, hárman pedig az SS-nek is tagjai voltak.³⁶ Ezeknek az egyéneknek az elfogásával, ha nem is számolták fel teljesen a gyöngyösi fasiszta elemeket, elérték azt, hogy egyelőre visszahúzódtak, nem mertek nyíltan fellépni.

A Kommunista Párt felfigyelt a reakció előretörésére és fel is vette ellene a küzdelmet, de lebecsülte annak erejét, nem számolt tömegbefolyásával. Pártunk beleegyezett a novemberi választások megtartásába, mert úgy gondolta, hogy a demokratikus átalakulás gyors és átütő sikerei előnyösen fogják hatásukat éreztetni a választások megtartásánál. A Kommunista Párt meghirdette programját a dolgozók előtt, mely a demokratikus fejlődés gyorsabbá tételét, a reakció elleni fokozottabb harcot tartalmazta. „1945 nyarán már világos volt, — írja Rákosi elvtárs — hogy a Kiszgazda Párt, amely a parasztok között a legkomolyabb vetélytársunk volt, irányt vett a „nagyatádi útra.”³⁷ Pártunk a választási küzdelemben ennek megfelelően arra törekedett, hogy a paraszti és kispolgári tömegek előtt leleplezze a kiszgazda párti reakciós elemeket s elszigetelve a reakciós kiszgazda vezetőket, a párt tagságát a Kommunista Párt befolyása alá vonja.

A választások közeledtével Heves megyében is egyre dühösebbé vált a reakció támadása. Feldebrőn a választási nagygyűlés kiszgazdapárti szónoka kijelentette: „A parasztnak jogában áll termelni, de jogában áll oda nem adni is.”³⁸ Boconádon

egyik 80 holdas „kisgazda” kijelentette: „Ha nem győz a Kisgazda Párt, kiszántom az elvetett búzát a 80 holdamból, nekem és családomnak fél hold is elég.”³⁹ Hódosi Kovács Géza tiszafüredi 100 holdas kulák arra biztatta a szegény parasztokat, hogy: „Ugy vessetek, hogy csak a lálszata legyen meg, mert ennek a rendszernek, a kommunistáknak ne teremjen.”⁴⁰ A Gyöngyös és Vidéke c. kisgazda lap pedig a legszélsőségesebb reakció hangján szólal meg. Kilátásba helyezi a Kisgazda Párt győzelmét, ebben látja a magyar nép boldogulását, mert a „választásból nem ellenségek, hanem ismét barátok térnek meg, abban a szent akaratban, hogy a magyar parasztság, munkásság és haladó értelmiség munkájával felépítik az ezer éves hazát.”⁴¹ Arról elfelejtkezik cikkiró, hogy a Horthy-korszak sovíniszta uszításaihoz is az „ezer éves haza” eszméjét használták takarónak. Vagy nagyon is tudja. Természetesen ez a boldogság csakis a parasztság vezetésével valósulhat meg, mert a parasztság „az egyetlen igazán történelmi osztály ezen a földön.”⁴² Más helyen a lap hősöknek nevezi a pesti nőket, mert „szavazataikkal segítették a Kisgazda Pártot abban, hogy székesfővárosunk magyar maradjon.”⁴³

Az 1945 november 4-i választások Heves megyében is a Kisgazda Párt győzelmét eredményezték, akárcsak országos viszonylatban. Egerben a 15.883 érvényes szavazatból 10.131 szavazatot, a szavazatok 64 százalékát a Kisgazda Párt kapta. A Kommunista Párt 1794 szavazatot kapott. A Kommunista Párt csupán Bekölcén, Egercsehiben, Egerszalókon, Szucsón s még néhány helyen került többségbe. Egercsehiben a szavazatok 72 százalékát, Bekölcén a szavazatok 65 százalékát a Kommunista Párt kapta.⁴⁴ A választások megmutatták, hogy a Kommunista Párt szilárdan megvetette a lábát a bányamunkásság között és Egerben is szilárd bázist teremtett. A kommunista pártra szavazott az egri munkásság és a földhözjuttatott parasztság jelentős része. Ezeknek az eredményeknek az alapján sikerült 1946 tavaszán — a reakció előretörése idején — a Pártnak a sikeres ellentámadást megindítani. A Kisgazda Párt 1945-ös győzelmének általában több oka volt. Egyik ilyen ok az, hogy a Kommunista Párt úgy gondolta, hogy a földosztással maga mellé állította a parasztság jelentős részét. Így az egyes párt-szervezetek nem fejtettek ki olyan agitációt, amelyet ki kellett volna fejteni ahhoz, hogy a reakció kommunistaellenes rágalmaít, csajkameséit leleplezve, valóban megszerezzék a széles néptömegek támogatását. A Kisgazda Párt volt az egyedüli legális párt a Horthy-rendszerben, amely a parasztság között működött. Bár már ebben az időben is kulák párt volt, de a nagy-

birtokokkal való tényleges vagy látszólagos szembenállása és parlamenti ellenzékiisége ismerilte tették a parasztság előtt. Ez a régi ellenzékiiség is hozzájárult ahhoz, hogy a paraszti tömegek előtt úgy tünessen fel működését, mintha az az egész parasztság érdekét szolgálná. Az 1945-ös választásokon így a parasztság nagy többsége is a Kisgazda Pártra szavazott, a Kisgazda Párt régi „érdemeire” való tekintettel. Ekkor azonban a 2—300 holdas parasztképviselők a falu egyedüli urai voltak és szemben állottak csaknem az egész parasztsággal. Ekkor már a Kisgazda Párt teljesen a volt nagybirtokosok, a városi és falusi burzsoázia érdekeit képviseli, s helyet ad minden reakciós elemnek.

Az 1945. évi választások után a kisgazdapárti jobboldal még jobban megerősödik, s mindinkább eltávolodik a becsületes, de félrevezetett dolgozó paraszti tömegektől. Képviselői is többségükben a kizsákmányoló osztály tagjai közül kerülnek ki s az erősen meglátszik működésükön is. Egri képviselőik, Milassyn ny. ezredes és Miskolczy építési vállalkozó erősen kompromittálják magukat az 1946-os összeesküvésben is. Milassyn ekkor lép ki a Pártból, Miskolczyt pedig kizárják. Hasonló a helyzet Gyöngyösön is, ahol Csépanyi József kisgazda képviselő szemben állt ugyan a fasizmustal, de ugyanúgy gyűlöli a Szovjetuniót, és a kommunistákat is. A másik Kisgazda Párti képviselőnek, Adorján Józsefnek pedig több mint 200 hold földje volt, úgy, hogy 1945 elején szőlőjének és földjének egy részét ki is osztották a szegényparasztságnak. Adorján azonban nem azért volt a Kisgazda Párt képviselője, hogy ebbe belenyugodjon. Visszakövetelte a szőlőjét a karácsondi szegényparasztoktól, azt állítva, hogy nem művelik meg, s így joga van a szőlő visszavételére. Maga Veres Péter, az Országos Földbirtokrendező Tanács elnöke jött Karácsondra, s döntötte el a kérdést a földhözjuttatottak javára.⁴⁵ Hasonlóan járt el Adorján a gyöngyöstarjáni házhelyhez juttatottakkal is. Ezeket elűzte a földről, s másoknak adta oda kishaszonbérbe. Csak a Kommunista Párt és az Ufosz hosszas utánajárásával sikerült újra a kisparasztok számára megszerezni a földet.⁴⁶ Megmutatkozott a Kisgazda Párt jobbratolódása abban is, hogy a valóban népi vezetőket leváltották, félreállították az útból. Így pl. Andornaktályán Varga István párholdas paraszt volt 1926 óta a Kisgazda Párt vezetője, most az 1945-ös választások után leváltották és helyét Kenessey nyugalmazott alezredes foglalta el.⁴⁷ Ilyen körülmények között tehát nem csoda, ha a dolgozó parasztság kezdte egyre jobban megismerni a Kisgazda Párt igazi arculatát, kivált belőle, he-

lyét pedig a volt birtokosok, levitézlett katonatisztek és más reakciós elemek foglalták el.

A kiskazda párti reakció azonban nemcsak a párton belül erősödött meg, hanem igyekezett mind jobban behálózni egész gazdasági és politikai életünket. Ez gazdasági téren megnyilvánult a városi és falusi burzsoázia termelés szabotálásában, politikai téren pedig az összeesküvések egész sorozatát hozta létre. A falusi nagygazdák tömegesen szabotálták a beszolgáltatást, földjeik jelentős részét nem művelték meg, s erre buzdították a kisebb gazdákat is. Azt akarták elérni, hogy kiéheztetve a városi lakosságot, az éhínség miatt a kommunistákat állítsák oda bűnbakul és kiszorítsák őket az ország vezetéséből. Arra, hogy ezt akarták elérni, jellemző egy sarudi nagygazda példája, aki kijelentette, hogy rövidesen „minden megváltozik és minden kommunistát fel fognak akasztani.”⁴⁸ Több pélyi 150—200 holdas nagygazda összebeszélt, hogy beadását nem teljesíti és földjét nem műveli meg.⁴⁹ A pétervásári járás Nemzeti Bizottságának kiskazda tagjai pedig nem jelentek meg a beszolgáltatások ügyében összehívott gyűlésen, s ezáltal lehetetlenné tették a Nemzeti Bizottság számára, hogy a beszolgáltatás mértékét közösen határozzák meg. Dormádon és Makláron teljesen ép traktorok használaton kívül voltak, csupán azért, mert nem kaptak üzemanyagot, tulajdonosaikat pedig a különböző szervek egymáshoz utasították.

A reakció támadása megmutatkozott a földbirtok kérdésében is. A választások után a Megyei Földbirtokrendező Tanácsban levő reakciós elemek elérkezettnek látták az időt a földreform eredményeinek hátba támadására. A reakciós volt földbirtokosok, gazdatisztek, kulákok üzelméhez a legtöbb helyen csatlakoztak a községi jegyzők és a földért folyó harcban így nem a parasztság, hanem az úri osztály mellett foglaltak állást. Így mikor Adorján a gyöngyöstarjáni újgazdaktól a kapott házhelyet visszakövetelte, a helybeli jegyző nem engedte meg, hogy az UFOSZ elnöke az ellenkező végzést kiboltassa. Hevesvezekényen a megyei földbirtokrendező tanács visszaadta vitéz Szirmai Béla csendőrtábornoknak a községi földigénylő bizottság által elkobzott kastélyát. Atkáron Dőry, a község földesura ügyvédje útján elérte, hogy volt cselédei lemondtak a kastélyról, azonban még ebbe sem nyugodott bele, s arra törekedett, hogy a cselédei által birtokolt földet is visszaszerezze a maga számára.

Igen élehangú volt és nagy port vert fel Egerben a Petróféle szőlő birtokpere. 1945 áprilisában az egri Községi Földigénylő Bizottság igénybe vette özv. Petró Kálmánné szőlőjét.

Petróné nem nyugodott bele szőlője elvesztésébe, hanem 1943 novembere után megindította a harcot a szőlő visszaszerzéséért. Tekintettel arra, hogy jó összeköttetései voltak, elérte azt, hogy a Megyei Földbirtokrendező Tanács visszaitélte neki a szőlőt és az Országos Földbirtokrendező Tanács is jóváhagyta a végzést. Az egri újgazdák azonban nem hagyták magukat ilyen simán kiebrudalni, hanem küldöttséget menesztettek az O. F. B.-hez, amely — miután megvizsgálta a kérdést — jogosnak találta az újgazdák igényeit. 1947 áprilisában aztán még egyszer megpróbálkozott Petróné a birtokvisszavétellel. Rávette a Kisgazda Pártot, hogy pártközi értekezleten védje meg érdekeit. Az alispán a Kisgazda Párt kívánságára összehívta a Nemzeti Bizottság ülését, ahol aztán a Kisgazda Párt helyi vezetői mindent megpróbáltak védencük érdekében. Csupán a Kommunista Párt jelenlevő képviselőinek éberségén mult, hogy az újgazdák földje nem került ismét vissza a kizsákmányolók kezébe.⁵⁰ A Kommunista Párt az egész országban élére állt a földreform eredményeinek a megvédéséért indított harcnak. Válaszul a reakció támadására, kiadta a jelszót: „Földet vissza nem adunk!” Ebben a harcban a Kommunista Párt fel tudta maga mellé sorakoztatni a legszélesebb paraszti tömegeket és szervezeteiket. A Paraszt Párt, az Ufosz és a Fekosz ebben a harcban a Kommunista Párt hűségese szövetségeseinek bizonyultak.

A reakció megerősödése és egyre szemérmetlenebb, nyíltabb támadása arra ösztönözte a demokratikus elemeket, hogy szélesebb zárják soraikat. 1946 március elején a Kommunista Párt javaslatára létrejött a Baloldali Blokk. A Baloldali Blokknak a Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Paraszt Párt és a szakszervezetek voltak a tagjai. Március 7-én a pesti munkásság, mintegy 400.000 ember hatalmas tüntetést rendezett és a Baloldali Blokk javaslatainak a megvalósítását követelte. A munkásság nyomására a Kisgazda Párt kénytelen volt 21 legkompromittáltabb képviselőjét kizárni, s elfogadni a Baloldali Blokk javaslatait. A pesti tüntetés hatására Egerben március 8-án a Baloldali Blokk vezetői nagy munkás és paraszti tömegek kíséretében felkeresték a polgármestert, a törvényszék elnökét és az alispánt, s a reakciós elemek eltávolítását követelték. A polgármester és a törvényszéki elnök teljesítette is kérésüket, az alispán azonban arra hivatkozva, hogy ezek az egyének szakértők, hallani sem akart róla, később ígéretet tett a reakciósok elbocsátására.⁵¹ A reakciós elemek leválasztását a Kisgazda Párt eleinte még igyekezett saját javára felhasználni. Párttag-sága és a széles paraszti tömegek előtt úgy tüntette fel a helyzetet, hogy a kommunisták azért támadják, mert az egyedüli

„magyar párt”, a parasztság érdekeinek egyedüli képviselője. Ezáltal igyekeztek éket verni a munkásság és parasztság közé, igyekeztek meggátolni a munkás-paraszt szövetség kialakulását.

A kisközgazda párti reakció saját tagjai előtt is csakhamar kimutatta fogaféherét. 1945 őszén terrorcselekmények kezdődtek Gyöngyösön s a gyöngyösi járásban. Lelőttek több szovjet tisztet, kirabolták a nagyrédei és gyöngyössolymosi rendőrőrsöt, támadást intéztek a Kommunista Párt több községi szervezete ellen.⁵² A megye demokratikusan gondolkozó népe felháborodottan tiltakozott a terrorcselekmények ellen és követelte a terrorista bandák felszámolását és tagjainak szigorú megbüntetését.

1946 március elején a gyöngyösi rendőrség egy 10 tagú terrorbandát leplezett le. Vezetőjük Horváth Zoltán, volt vezérkari százados, aki tűzharcba kezdett a rendőrökkel, s így ellenállás után agyonlőtték.⁵³ A kihallgatások kiderítették, hogy az összeesküvésben még több személy is szerepel, s így a nyomozást tovább folytatták. Április 24-én a gyöngyösi rendőrség politikai osztályának vezetőjét halállal fenyegették meg, ha nem hagy fel a fasiszta elemek üldözésével. Ennek a levélnek az alapján sikerült megállapítani, hogy a levél írója és a gyöngyösi összeesküvő, gyilkos terroristák vezére Páter Kiss Szaléz katolikus hittan tanár, a Kisközgazda Párt gyöngyösi alelnöke, a Keresztény Demokratikus Ifjúsági Munkásközösség elnöke. Mint hittan tanár, a Kommunista Párt és demokráciánk ellen uszította az ifjúságot, mint Kedim-elnök pedig terrorcselekményekre buzdította híveit. Szervezése alatt kisközgazdapárti kuláklegények és a volt földbirtokos osztály tagjai tömörültek. Azzal biztatta őket, hogy csak nyugodtan öljenek meg minél több szovjet katonát, majd ő feloldozza őket, elfogatás esetén pedig befolyásos elemek majd közbelépnek. Május 1-re tervezték a gyöngyösi rendőrség politikai osztályvezetőjének a meggyilkolását és a szovjet hősi emlékmű felrobbantását. Az összeesküvéssel kapcsolatban Gyöngyösön több mint 30 embert tartóztattak le.⁵⁴

Az összeesküvés számai azonban túlnyultak Gyöngyösön; a megye többi részeire is kiterjedtek. Eger határában titkos lőszerraktárt fedeztek fel, amelyben a harcok idejéből visszamaradt nagymennyiségű fegyver és lőszer volt felhalmozva. Egerben letartóztatták Dr. Komáromy Endre, Péteri István, Toronyar Pál, Bányász Péter Kisközgazda Párti ifjakat, az Egri Barázda c. lap szerkesztőit. Letartóztatták még dr. Kovács Lászlót, a Független Ifjúság Heves megyei vezetőjét, továbbá Hatvan és Gyöngyös helyettes polgármesterét. A szervezkedés kiterjedt még Mezőtárkányra és Besenőtelekre, valamint a gyöngyösi járás több községére.⁵⁵

A Kiszgazda Párt és a kiszgazda párti sajtó természetesen igyekezett csökkenteni az összeesküvés jelentőségét, mentegetni próbálta az összeesküvőket, sőt a „befolyásos” elemek közbenjárása sem maradt el. Milassyn és Miskolci képviselők az országgyűlés 1946 augusztus 23-i ülésén interpellációt nyújtottak be a letartóztatottak ügyében. Miskolci szépítgetni próbálta az ügyüket, s úgy tüntetni fel, mintha meggondolatlan „gyerekek” játéka lett volna csupán az egész. „A bűnük az volt — mondja Miskolci —, hogy Lendvai Csaba országos ifjúsági szervező április derekán Egerbe járt, s ő azt mondta akkor a hírek hatása alatt, — mint ahogyan az a levegőben is lógott —, hogy kikiáltják a proletárdiktatúrát. Erre azok a gyerekek elhatározták, hogy ha ez bekövetkezik, akkor valamilyen faluba teszik át székhelyüket s tovább szervezik a Független Ifjúságot.”⁵⁶ Az összeesküvők lefogásával a reakció mesterkedései természetesen nem értek véget, a Kiszgazda Párt reakciói azonban kénytelenek voltak egyre nyíltabban fellépni, leleplezni önmagukat.

A Kommunista Párt vezetésével a falvakban is megkezdődött az újjáépítés. Tiszafüreden a polgári iskolát hozták rendbe a Kommunista Párt tagjai, a járási párttitkár vezetésével.⁵⁷ Kommunista falujárók állították helyre az adácsi iskolát is. Az iskola három megrongált terméből csak egyet tudott a község helyreállítani. A másik két terem helyreállításához 16 ezer forintra lett volna szükség, azonban nem tudták sehonnan előteremteni. A pestszentlőrinci falujárók 50 főnyi csoportja öt vasárnap alatt teljesen ingyen elvégezte a munkát.⁵⁸ Sok helyen segítettek megyénkben is az újjáépítést a budapesti üzemek kommunista falujárói. Csepeli falujárók hozták rendbe a gyöngyöshalmaji iskolát, s ezzel mintegy 15.000 forintot takarítottak meg a községnek.⁵⁹ A falujárók működése természetesen politikai szempontból is rendkívül hasznos volt. A pesti munkások megismerték a falusi lakosság problémáit, megláták és segítettek a dolgozó parasztság osztályharcát, a falusi lakosság pedig megismerte a kommunista munkásokat a maguk valójában, s ez a megismerés mindkét részről előnyös volt s elősegítette a munkás-paraszt szövetség megerősödését.

A Kiszgazda Párt természetesen nem nézte jó szemmel a falujárók működését. Nyilvánvaló volt, hogy a falujárók működése közelebb hozza egymáshoz a munkásosztályt és a dolgozó parasztságot. Előszóban és írásban állandóan szapulták a munkásságot s azt állították, hogy azért járnak a falvakra, hogy egy héten egyszer jóllakjanak. A Kiszgazda Párt és a kiszgazda párti sajtó már 1945 nyara óta, eleinte burkoltan, később nyíltan állandóan támadta a Kommunista Pártot és a Szovjetuniót.

1946 őszén megindított az Egri Barázda „pártiskola” címen egy rovatot, ahol „elvileg” igyekszik burkolt formában támadni a Kommunista Pártot. Nem szidja nyíltan a Szovjetuniót, ez túlságosan veszélyes lenne számára, ellenben ilyen címeket ad cikkeinek: „Mi a demokrácia?” „Mi a diktatúra?” Egyik héten megtárgyalja a demokrácia fogalmát, nyíltan hivatkozva itt különböző nyugati példákra, a következő héten pedig „megmagyarázza” a diktatúra fogalmát, s itt burkolt célzásokat tesz a Szovjetunió felé.

1947. elején, mikor a párt meghirdette a hároméves tervét, azonnal alkalmasnak találta az időt a lap, hogy támadást indítson ellene. Lehetetlennek tartja, hogy saját erőnkől megtudjuk valósítani s azt írja: „Az a program, amely egetverő terveket tartalmaz, az mindig megtevesztésre, a nép félrevezetésére készült.” A program mindig a nép életszínvonalának emelését hirdeti és évszázadok óta azt látni, családok emelkednek a nép rovására.”⁶⁰ Az ellenforradalom varjainak a károghása azonban nem vált be. Azóta népünk a párt vezetésével már az első ötéves tervet is befejezte, s a dolgozó nép életszínvonala magasan a második világháború előtti színvonal fölé emelkedett. Azok a családok pedig, akik évszázadokon keresztül a nép rovására emelkedtek, eltűntek társadalmunk színteréről.

Ezek a cikkek azonban csak a szélesebb olvasótábor számára készültek. A valóságban a kiskgazdapárti reakciós elemek Nagy Ferencsel az élükön összeesküvést szerveztek népi demokratikus kormányunk ellen, s az volt a tervük, hogy szembefordulva a Szovjetunióval Amerikához kössék a magyar nép sorsát. A Kommunista Párt ébersége azonban 1947 elején megghiúsította az összeesküvők tervét, s börtönbe juttatta a hazaárulókat. Az egész magyar népben nagy felháborodást keltett az összeesküvés híre. A munkások és parasztok ezrei világosan látták, hogy az összeesküvés boldogabb, szabad életük ellen irányult. Áfány földmunkásai azt írják: „Mi, parasztok még 400 év után is az égő hús szagát érezzük és 70 ezer karóba húzott feje vigyorog ránk a multból s liheg bosszúért ez aljas merénylők ellen.”⁶¹ Ugyanakkor, amikor a parasztság így foglalt állást, a parasztság „kiskgazda” képviselői védelmükbe vették az összeesküvőket. Ádorján József kijelentette, hogy „nagyon sajnálom az összeesküvőket, ha ugyan vannak összeesküvők”. „...ha rajtam állna, még csak a kiközösítésüket sem rendelném el.”⁶² Miskolci egri kiskgazda képviselő pedig olyan nagy buzgalmat fejtett ki az összeesküvők tisztára mosásában, hogy a szimpátia miatt a pártból is kizárták.

A Kommunista Párt az összeesküvés tényét felhasználta

arra, hogy a Kisgazda Pártban meglevő reakciós jobbszárnyai megsemmisítse. Megyei viszonylatban természetesen a helybeli kommunista sajtó is kivette részét a kisgazdapárti jobbszárny leleplezésében. Megmutatták Csépanyi József, Milassyn, Miskolci reakciós magatartását. Kimutatták, hogy Adorján Józset az 1945-ös választások óta 20 hold szőlőt, 3 autót, egy gyöngyösi kastélyt és két pesti bérházat vett.⁶³ Ilyen tényeknek a segítségével a Kommunista Párt 1947 elejére elérte azt, hogy a Kisgazda Párt dolgozó paraszti tömegei szakítva a Kisgazda Párttal, a Kommunista Párt és a Paraszt Párt felé orientálódtak. A Kommunista Párt „szalámi taktikája” következtében pedig a reakciós elemek is kihullottak a Kisgazda Pártból, s a kormánykoalícióval szemben álló kis ellenzéki pártokat igyekeztek létrehozni.

A Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt viszonya a megyében eleinte igen barátságos volt. A Szociáldemokrata Párt egri vezetősége 1945 január 14-én egy elvi határozatot fogadott el, amelyben kimondotta, hogy „a munkásságot érintő minden kérdésben közösen jár el a Kommunista Párttal, de a legösszintébb együttműködésre törekszik a Függetlenségi Frontba tömörült többi haladó párttal is.”⁶⁴ Valóban egészen 1946 végéig, 1947 elejéig jó volt a két párt közötti együttműködés és sok esetben sikerült meggátolni a reakciós elemek előretörését, vagy sikerült a dolgozók érdekében valamilyen szociális intézkedést hozni. 1945-ben, amíg a Kommunista Pártnak nem volt lapja, a Szociáldemokrata Párt lapjában, az Igazságban jelentek meg a Kommunista Párt hírei is, közös pártnapokat, taggyűléseket rendeztek. A Gyöngyös és Vidéke még 1946 végén is a munkáspártok közötti nagy egyetértés miatt siránkozik. „A gyöngyösi Nemzeti Bizottságnak — írja a lap — 24 tagja van. Ezek közül a szakszervezetek bevonása után 12 lett kommunista vagy szociáldemokrata, a többi 3 párt egyenlő arányban osztozott a megmaradt 12 tagságon. Amikor aztán divattá lett az, hogy a munkáspártok minden fontosabb esetben a „pártfegyelem” szent nevében kötelezték Nemzeti Bizottsági tagjaikat az egyöntetű szavazásra, akkor az agilisabb Kompárt ragadta magához a vezetést...”⁶⁵ Végül a Kisgazda Párt szempontjából egy rendkívül jó javaslatot tesz a lap, még pedig azt, hogy ha a szakszervezeteket bevették a Nemzeti Bizottságba, vegyék be az Ipartestületet is, mint az iparosok érdekképviselőt. Természetesen ez által a Kisgazda Párt súlya újra megnövekedett volna a Nemzeti Bizottságban.

1947 elejétől kezdve egyre élesebbé vált az ellentét a Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt között. A szétzúzott

és Kisgazdapártból kiüldözött reakció az eddig tartalékban levő szociáldemokrata pártot igyekezett élvonalba állítani, s nem is sikertelenül. A „szociáldemokrata párt irányt vett arra, hogy a kisgazdapárt széthulló tömegeit maga mögött egyesítse és hogy ő álljon az élre és ő folytassa a demokrácia, a kommunista párt ellen azt az aknamunkát, amely a kisgazdapártnak nem sikerült.”⁶⁶ A szociáldemokrata párt megyei szervezete tevékenyen kivette részét a kommunista párt elleni rágalorihadjáratból. Egyes szociáldemokrata tagok erkölcsi sülyedésére jellemző a megyei szociáldemokrata titkár esete, aki a választások előtt kijelentette, hogy inkább jöjjön a weimari Németország, minthogy a kommunisták győzzenek.⁶⁷ Inkább jöjjön tehát egy fasizmust előkészítő rendszer, mintsem a proletáriátus uralma. A kommunista párt természetesen azonnal felvette a harcot a reakció ezen új megnyilvánulása ellen is és követelte a szociáldemokrata jobboldal kizárását és a szociáldemokrata párt megtisztítását. A dolgozók, látva a kommunista párt erejét és harcának igazságát, egyre jobban tömörültek a párt körül. Maga a szociáldemokrata párttagság is egyre erőteljesebben követelte az opportunisták elemek kizárását és az egységes munkáspárt megteremtését.

A Nemzeti Paraszt Párt megyénkben ugyanúgy, mint országos viszonylatban mindvégig a Kommunista Párt leghűségesebb szövetségeseinek bizonyult. A Kommunista Pártot támogatta a Nemzeti Bizottságban és más fórumokon, hirdetéseit, párthíreit a megyei kommunista sajtóban jelentek meg. Valóban a szegény parasztság érdekeit képviselte, érezte, hogy egyedüli támogatója a Kommunista Párt.

A földosztás ugyan a parasztság kezébe adta a földet, a földhözjuttatott parasztság szívós munkájára volt viszont szükség ahhoz, hogy ezt a földet meg is tartsák maguknak, s valóban megtalálják boldogulásukat. Megnehezítette az újonnan földhözjuttatott parasztság helyzetét az is, hogy az állam az első években, éppen amikor a legnagyobb szükség lett volna rá, nem tudott kellő anyagi támogatást nyújtani. A nehézségekhez járult még az 1945–46-os aszályos esztendő, amikor különösen a megye déli részén egyes helyeken 75–80 százalékos aszálykár volt. Tarnaszentmiklóson pl. olyan nagy volt az aszály, hogy még a vetőmag sem volt biztosítva.⁶⁸ Bizonytalanlanná tette az úgazdák helyzetét az első években a telekkönyvi végzés hiánya, amely alkalmat adott a reakció meg-megújuló támadására. 1946 végére ez is megoldódott. Ez év nov. 25-én Csányban 1000 főnyi tömeg előtt az Országos Földbirtokrendező Tanács elnöke 336 új gazdának kezébe adta a te-

lekkönyvi végzést, s ezzel megszilárdította őket birtokukban. Országos viszonylatban először itt történt meg a telekkönyvezés. A telekkönyvi átírás növelte az úrgazdák önbizalmát és munkakedvét is.

Az úrgazdák helyzete 1946—47-re többnyire megszilárdult. Az aszályos esztendő és más nehézségek ellenére pár év alatt házat építettek, jószágtartó gazdává lettek. Csupán 1948. első felében 130 házat építettek a megye községeiben.⁶⁹ Ez alatt az egy-két év alatt lerázták a kulák iga-uzsoráját, sőt egyes élelmesebb úrgazdák már maguk bérelhettek földet a kulákoktól. Jellemző példája az úrgazdák gyarapodásának Magyar István egri dolgozó paraszt esete. A földosztáskor kapott 7 hold földet és fálhold szőlőt. Nem volt gazdasági felszerelése s 1945 őszén még kulákkal szántatta meg földjét cserenapszám alapján. 1946-ban már bérszántást végeztetett pénzért. Már ekkor több disznót hizlalt eladásra s azok árából vett egy lovat. Ugyanakkor eladta bortermésének egy részét, abból pedig vett egy tehenet. 1947-ben már saját lovával szántott, ennek a gazdasági évnek a végén pedig másik lovat és másik tehenet is vett.⁷⁰ Talán még jellemzőbb Vass János tiszánánai úrgazda gyarapodása. Vass János a felszabadulás előtt kubikus és részesarató volt. Volt azonkívül háza és másfél hold földje. A földosztáskor kapott még 5 holdat. 1946-ban vásárolt ekét, 1947-ben szekeret és egy tehenet, 1948-ban pedig másik tehenet is vett.⁷¹

Bár a termelőszövetkezeti mozgalom jelentősebben csak 1948—49-től indul fejlődésnek, már ebben a korszakban is találkoznak szövetkezeti mozgalommal. Már 1946-ban jönnek létre „földműves szövetkezetek”. Ezeknek azonban még nincs meghatározott alapszabályzatuk, s szervezetileg nemcsak termelőszövetkezetek, hanem fogyasztási és értékesítő szövetkezetek is. Makláron, Egerbaktán, Domoszlón jönnek létre elsőnek az ilyen szövetkezetek. Aránylag a legkönnyebb meghatározni az egerbaktai földműves szövetkezet jellegét. Egerbaktán volt az érsekségnek 75 hold gyümölcsöse. Ez a földosztáskor a baktai úrgazdáké lett, azonban nem tudtak megegyezni rajta, így elhatározták, hogy szövetkeznek és fogadnak egy szakképzett gyümölcskertészt. Valóban így is történt, az államtól pedig kaptak beruházásra 80.000 Ft kölcsönt. Itt tehát nyilvánvaló termelőszövetkezettel állunk szemben, ha konkrétan még nincs is megnevezve.⁷²

Domoszlón ugyancsak létrejött már 1946 áprilisában a szövetkezet. 1946 őszére virágzó vegyeskereskedésük, borpincészetük, darálójuk és teherautójuk volt. A szövetkezeti tagok

mezőgazdasági cikkeit gépkocsival szállították Pestre eladni, s Pestről közösen hozatták meg a szükséges iparcikkeket is. 1947-ben egy traktort kaptak, amit megjavítottak s „ezzel szántották föl a tagok földjeit.”⁷³ Itt tehát inkább értékesítő és beszerző szövetkezeetről beszélhetünk, mert a traktorra vonatkozó meghatározásból világosan kitűnik, hogy nem a szövetkezet, hanem a „tagok” földjéről van szó.

A maklári földműves szövetkezet jellege termelőszövetkezet. 1946 őszén alakult meg 16 taggal, 1948 nyarára már 40 tagja volt. A megyei szövetkezetek közül elsőnek tért át belterjesebb gazdálkodásra. A szövetkezetnek virágzó tehenészeje van, egyik bikájuk egy országos kiállításon oklevelet nyert. 1947-ben egy traktor-roncsot 2400 Ft-os költséggel Ganz-gyári munkások helyrehoztak, s ősszel már ezzel szántották meg földjüket. 1948-ban már saját cséplőgépjük is működött.⁷⁴

A szövetkezeti mozgalom jelentősebb fejlődése azonban a hároméves terv beindítása után kezdődött meg. A hároméves terv beindításával a növekvő iparnak egyre több mezőgazdasági nyersanyagra volt szüksége, s ezt a paraszti kisárútermelés képtelen volt biztosítani. Arra kellett tehát törekedni, hogy minden erővel támogassa kormányunk és pártunk a parasztság önkéntes szövetkezeti mozgalmát, s ezáltal elősegítse a nagyüzemi mezőgazdaság kialakulását. Sokkal világosabban kidomborodik már a termelőszövetkezeti jelleg 1948-ban Gyöngyösön, ahol 70 kishaszonbérlet 70 ezer négyesögölnyi szőlőterületen Földbérlet Szövetkezetet létesített.⁷⁵

Papíron már 1946 végére létrejött 83 szövetkezet. Ezek közül 66 cégjegyzve volt, 56-ról pedig a leltárakat is felvették. 1948 júliusáig ez a szám 106-ra emelkedett. Ezek között azonban, mint már láttuk, számos beszerző, fogyasztó, vagy értékesítő szövetkezet is volt, s nem különülnek el a termelőszövetkezetek. Természetesen munkájuk sem egyforma. Azokon a helyeken, ahol dolgoz, lelkiismeretes parasztok vannak a szövetkezetben, ott jól megy a munka, fejlődik, gazdagodik a szövetkezet, mint ahogy azt a maklári, vagy domoszlói példából láttuk és a tagság is megtalálja a maga egyéni számításait is. Azokban a szövetkezetekben viszont, ahol nem volt jó a tagság összetétele, vagy ellenség furakodott be, nem ment jól a munka s előbb-utóbb a szövetkezet szétesésére vezetett. Így pl. Taron a szövetkezetben sok olyan tag volt, aki soha nem szeretett dolgozni, s csupán azért lépett be, mert úgy gondolta, hogy ott könnyen megélhet. Fokozta még a bajt az, hogy a szövetkezet ügyvezetője egy volt 280 holdas birtokos volt. Hasonló volt a

helyzet Tiszafüreden, ahol egy horthysta tiszt volt a szövetkezet könyvelője.

A kormány, hogy a mezőgazdasági termelést előmozdítsa, 1947 őszén rendeletet adott ki, hogy mindazok a traktortulajdonosok, akiknek gépe nincs használható állapotban, kedvezményes javítási kölcsönt vehetnek fel, hogy traktorjaikat megjavíttassák. Ez nagyon helyes intézkedés lett volna, viszont az lett belőle, hogy még azokat a traktorokat is elrontották, amelyeknek addig semmi bajuk nem volt.⁷⁶ A Kommunista Párt 1947 október 31-i megyei pártbizottsági ülése is foglalkozott az üggyel és megállapította, hogy a megyében levő, több mint 300 traktorból mindössze néhány dolgozik, a többi valamilyen ürügy alatt áll, tulajdonosaik pedig az üzemanyagot elfekették.⁷⁷ Ezen a helyzeten segített a kormány 1948-ban a traktorállomások felállításával. 1948 október 24-én avatták fel a megyében az első traktorállomásokat. Ezek Tarnamérán, Sarudon és Pusztaszikszón voltak. Természetesen ez a három traktorállomás nem oldotta meg a mezőgazdaság problémáit, de első lépések voltak a mezőgazdaság szocialista átszervezése felé és mint ahogy a helybeli kisparasztok megjegyezték, nehéz ütegek voltak a kulákság elleni küzdelemben.⁷⁸

A megye lakosságának szociális helyzete a háború után lassan javult meg. Bár az ország nagyrésze romokban hevert, s minden munkáskézre szükség lett volna, a burzsoázia jelentős része tudatosan lassította az újjáépítést. Gyakran még a meglévő lehetőségeket sem használták ki, szabotálták az ipari és mezőgazdasági termelést, s ezzel is meghosszabbították a lakosság nyomorát. Az Igazság 1949 novemberében azt írja, hogy Egerben az egész Szala-part tele van munkanélküliekkel. „Erős, egészséges emberek, akik részt vehettek volna az ország újjáépítésében, gyakran, cipő, ruha nélkül ülnek barlangoduikban, eszik mindennapi bablevesüket, amely liszt és zsír nélkül fő.”⁷⁹ Ez év novemberében tette közzé a megye szociális felügyelősége a megye szociális helyzetéről szóló adatait. Az adatokból kiderült, hogy a megye 100.598 családjából 72.611 családnak állandóan, 28.347 családnak időlegesen biztosítva van a megélhetése. Viszont mintegy 7300 család, tehát kb. 22.000 ember állami vagy társadalmi támogatásra szorul.⁸⁰ Ez az adat azonban nem teljesen helytálló, mert az ideiglenesen keresők jelentős részét is besorolhatjuk az állami vagy társadalmi támogatásra szorulóknak közé.

A Kommunista Párt a Nemzeti Bizottságon és más fórumokon keresztül állandóan küzdött a munkanélküliség felszámolásáért, követelte a közmunkák megindítását, terveket dol-

gozott ki a munkanélküliek foglalkoztatására. 1947 elejétől a megyei párttitkárság elérte azt, hogy a kormány havonta 150-170 ezer forintot utalt ki Heves megyének közmunkára, a munkanélküliség enyhítésére. Ezzel sikerült, ha átmenetileg is, a munkanélküliek egy részét foglalkoztatni. Bár a hároméves terv nagy építkezései teljesen felszámolták a munkanélküliséget, 1947-ben s 1948 elején az átkos múlt maradványa még nagyon érezhető volt. Még 1947 szeptemberében is 3591 ipari és 14483 mezőgazdasági munkanélküli volt a megyében.⁸¹ 1948. év januárjában pedig arról ír az Igazság, hogy a pétervásári járás az ország legszegényebb része, mert a hegyek közé beszorított kis falvak sovány földjeiből nem tudnak megélni, s ugyanakkor nincs közlekedésük sem, hogy egy kicsit az ország más részében is szétnézhetnének. Így nagy a szegénység és munkanélküliség.⁸² A lakosság nyomorúságos helyzete meglátszik a népességi adatokon is. 1938-ban, az utolsó béke évben Egerben született 590, meghalt 499, házasságot kötött 241 személy. 1945-ben született 541, meghalt 841, házasságot kötött 241 személy. Hasonló a helyzet 1946-ban is. Míg tehát a halálozások száma messze túlhaladja az 1938-as számokat, addig a születések és házasságkötések száma nem éri el az 1938-ban születettek és házasultak számát.⁸³ Természetesen ezek az arányok a későbbi években teljesen megváltoztak, csökken a halálozások és nő a születések és a házasságkötések száma.

A kispárti reakció felszámolása az országgyűlésben történő változások, az összeesküvők leleplezése, 1947-ben új országgyűlési választások kiírását tették szükségessé. A Magyar Kommunista Párt nyugodtan nézett a választások elé. Politikája következtében a reakció szét volt verve az egész országban. A Kispártból kiszorult elemek előbb a Szociáldemokrata Pártban próbáltak elhelyezkedni, majd miután ez a Kommunista Párt ébersége következtében nem sikerült, apró ellenzéki pártokba tömörültek. Így a reakció ereje megoszlott s ha támadták is mindannyian a Kommunista Pártot, nem sikerült ellene egységfrontot létrehozni. A Szociáldemokrata Párt ugyancsak támadta a Kommunista Pártot, szemben állt a „kommunista terrorral”, azonban ezzel saját párttagsága körében is olyan ellenszenvre talált, hogy tagsága megőrzése érdekében kénytelen volt visszakozni és a kommunistákkal közös választási felhívást kibocsájtani.

1947 augusztus 31-én a Kommunista Párt addigi harcainak a gyümölcse megérett. A Kommunista Párt az 1945-ös választások óta eltelt 22 hónap alatt megszerezte a munkásosztály és a dolgozó parasztság többségének bizalmát, s az ország legerő-

sebb pártjaként került ki a választási küzdelemből. A Kommunista Párt a kormány-koalíció pártjait is maga mögött hagyta és megsokszorozta 1945-ben kapott szavazatai számát. A kormány-koalíció pártjai közül Heves megyében is a Kommunista Párt lett a győzelem. Egercsehiben, Bekölcén és még néhány más, főleg bányászközségben, ahol az 1945-ös választások is a Kommunista Párt győzelmével végződtek, most a szavazatoknak csaknem 100 százalékat kapta a Kommunista Párt. A városokban is igen jelentékeny mértékben megnövekedett a Kommunista Párt szavazat aránya. Egerben 45 százalékkal, Gyöngyösön 63 százalékkal, Hatvanban 91 százalékkal emelkedett a kommunista szavazatok száma. A Kisgazda Párt szavazatainak száma viszont hatalmas mértékben csökkent. Egerben, ahol 1945-ben 10.131 szavazatjuk volt, most mindössze 1093 szavazatot kaptak. Gyöngyösön az 1945-ös 6151-el szemben 1488-at, Hatvanban az 1945-ös 4914-el szemben 2255-öt.⁸⁴ A Szociáldemokrata Párt ugyancsak veszített szavazatai számából, bár nem olyan nagy mértékben, mint a Kisgazda Párt.

A Szociáldemokrata Párt egyes vezető tagjai, — bár teljesen indokolatlanul — Egerben is a Szociáldemokrata Párt győzelmére számítottak. Ugy gondolták, hogy a reakciós elemek szavazataival gyarapodva, meg tudják akadályozni a Kommunista Párt győzelmét. Amint azonban láttuk, a Kommunista Párt politikája szétzúzta ezeket a szociáldemokrata ábrándokat. A választások után aztán tömegével ontotta a helybeli szociáldemokrata sajtó is a választási visszaélésekről szóló vádakát. A választásoknál valóban történtek visszaélések, s a választási bizottságok Hatvanban el is fogtak egy pesti lakost, aki itt már harmadik körzetben szavazott. Az illetőnek azonban szociáldemokrata tagkönyv volt a zsebében.³⁵

A Kommunista Párt választási győzelme után fokozottabb mértékben megindulhatott a hároméves terv megvalósítása. Maga a terv hivatalosan augusztus 1-én kezdődött meg, Heves megyébe azonban kezdetben csak gyorssegélyek érkeztek, a megye hároméves tervét csak később hagyták jóvá. 1947 december 5-én a pártközi értekezlet még kéri a Tervhivatalt, hogy tudassák, elfogadták-e a megye tervét, hogy az elfogadás után azonnal folyósíthassák a befektetendő pénzüsszeget, s így sikerüljön felszámolni a munkanélküliséget.⁸⁶ A hároméves terv beindítására erkölcsi és politikai okokból is rendkívül nagy szükség volt. Az aszályos éveket, a munkanélküliséget s általában a lakosság rossz anyagi helyzetét a burzsoázia igyekezett a maga javára kihasználni. Háborús hangulatkeltéssel, a forint-ról szóló rémhírekkel igyekeztek nagy vásárlási lázt szítani,

hogy így sok termék eltűnjön a forgalomból, ami az árak emelkedéséhez, a forint értékcsökkenéséhez vezetett volna. A Kommunista Párt 1947 október 30-i megyei pártbizottsági ülése is megállapítja, hogy a „rémhírterjesztés elburjánzott a megyében.”⁸⁷ A rémhírterjesztés célja: „gazdasági és politikai téren hátba támadni a demokráciát.”⁸⁸ A pártbizottság megállapítja, hogy „gazdasági téren árurejtegetés; árukapcsolás, feketézés és spekuláció folyik. Az árakat mesterségesen hajtja fel a fekete kereskedelem, s ezzel lerontja a dolgozó nép életszínvonalát”⁸⁹). Mindezeknek a nehézségeknek és bajoknak, ha nem is egyszerre, de fokozatosan véget vetett a hároméves terv beindítása. Munkaalkalmat teremtett, s ezzel keresethez juttatta a dolgozókat, az ipar és mezőgazdaság nagyarányú fejlesztésével pedig bekövetkezett az árubőség, s ez kiküszöbölte a fekete kereskedelmet.

Kormányunk a hároméves terv megvalósítására megyénkben is hatalmas összegű beruházásokat irányzott elő. Csupán az Egerben tervezett beruházások összege 25,994.000 Ft volt. A terv első 17 hónapjában, 1948 végéig megyei viszonylatban is jelentős beruházások történtek. Ipari téren főleg a nagybányai, egercsehi, petőfibányai bányák fejlesztésére törekedtek és ennek megvalósítására 21,015.000 Ft-ot fordított államunk. Ekkor létesült az első három traktorállomás, ekkor indult meg a tisztafüredi és nagyiváni öntöző csatorna építése. Törzskönyvezett anya- és apaállatokat vásároltak és osztottak ki a dolgozó parasztságnak. A mezőgazdasági beruházások mintegy 25 millió 260.000 Ft értékűek voltak.

Közlekedés terén ekkor épült ki a Pest—miskolci vasútvonalon Hatvan és Kál között a második vágány, kijavították a Pest—miskolci műutat, újjáépítettek 100 közúti vasbetonhidat, és bekötő utak épültek. A közlekedés terén végzett beruházások összege 39,907.500 Ft-ot tett ki. Ekkor épült újjá Egerben az ú. n. Irgalmas-kórház lebombázott kétemeletes szárnyépülete, a hevesi, tisztafüredi, pétervásári járási tüdőgondozó, óvodák, egészségházak több mint 8 millió Ft-os költséggel. 1948 végéig újabb 18 községet kapcsoltak be a villanyhálózatba.⁹⁰ Egerben a hároméves terv első létesítménye a Kossuth-téri patak-híd volt, amelyet 1948 január 18-án avattak fel és adtak át a forgalomnak.⁹¹

Az 1947-es választási győzelem lehetővé tette, hogy országunk nagyobb léptekkel induljon meg a szocializmus felé vezető úton. A kormány összetétele bár továbbra is koalíciós maradt és kiscsapatpárti miniszterelnök állt a kormány élén, a Kommunista Párt szerepe megnőtt a kormányon belül. A Kom-

munista Párt befolyása azonban nemcsak a kormányban nőtt meg, hanem a munkásosztály körében is. Amilyen mértékben pedig nőtt a Kommunista Párt tömegbefolyása, olyan mértékben csökkent a Szociáldemokrata Párté és a többi pártoké. A munkások ezrei léptek ki a Szociáldemokrata Pártból és kértek felvételüket a Kommunista Pártba. Világossá vált tehát, hogy a Kommunista Párt 1948 tavaszára maga mellé tudta állítani a munkásság döntő többségét, s ezzel megvalósította a proletárdiktatúra megteremtésének egyik legfontosabb alapfeladatát. Az 1947-es választási győzelem azt is megmutatta, hogy a parasztságnak nagy többsége támogatja és helyesli a Kommunista Párt politikáját. Ezek a tények lehetővé tették, hogy a kormány 1948 márciusában államosítsa a 100 munkásnál többet foglalkoztató üzemeket, s fokozatosan rátérjen az ipari kapitalizmus felszámolására.

Bár a 100 munkásnál többet foglalkoztató üzemek államosítása nem túlságosan érintette Heves megyét, mégis nagy jelentősége volt az üzemek további fejlődése szempontjából. A megyében levő bányák már korábban állami kezelésbe kerültek, a bányákon kívül pedig alig volt 100 munkásnál többet dolgozó üzem. A hatvani és selypi cukorgyár, a belpátfalvi cementgyár és az egri lakatosárúgyár ekkor kerültek állami tulajdonba. Ugyancsak ekkor került állami tulajdonba az egri érseki téglagyár, a szilvásváradai fűrészüzem és a parádi üveggyár is. Ezekben az üzemekben a három és öt éves terv alatt jelentős beruházások történtek. Nőtt a munkásság szociális ellátottsága és nőtt a termelékenység is. 1948 nyarán az újságok már egységesen arról számolnak be, hogy az államosított üzemekben megindult a munkaverseny, a termelékenység nő, az önköltség pedig csökken.

A termelés növekedését konkrét adatokon is le lehet mérni. Az érseki téglagyárban 1938—39-ben 2,600.000 egységet termeltek. 1945-ben a termelés 1,200.000-re csökkent, 1946-ban már elérték az 1,500.000, 1947-ben pedig 3,370.000 egységet termeltek. Az államosítás óta megindult a munkaverseny és rendkívül vigyáznak a minőségre is. Még 1947-ben is 20—25 százalék volt a selejt, a munkaverseny megindítása óta azonban 10 százalék alá csökkent.⁹² Hasonló eredményekről számolnak be a parádi üveggyárról és a szilvásváradai fűrészüzemről szóló tudósítások is. Szilvásváradon az államosítás óta 120—130 százalékra teljesítik tervüket a dolgozók, az önköltséget pedig 10 százalékkal csökkentették. A parádi üveggyár dolgozói ugyancsak növelték a termelést, a munkaverseny megindulásával pedig a selejt 20 százalékról 8 százalékra csökkent.⁹³

Ezekből a száraz gazdasági adatokból is kitűnik, hogy a munkásság öntudata jelentősen megnőtt s megértették és magukévá tették a Kommunista Párt jelszavát: „Tied az ország, magadnak építed!”

A háborús romok eltüntetése, az ország gazdasági újjáépítése még önmagában nem jelentett teljes változást. Meg kellett szüntetni a nép kultúrális elmaradottságát, fel kellett számolni különösen a falvakon levő szellemi sötétséget. Kultúrális forradalomra volt szükség. A szellemi sötétség és elmaradottság jellemzője volt általában a magyar falvaknak, a Mátra-hegyei közé bezárt kis telepekre azonban ez még fokozottabban érvényes volt. Hasznos, Terpes, Mátraszentimre és még más falvak is mind egy-egy csodajáró hely, mindegyiken megjelent Krisztus, szűz Mária, vagy egy másik szent, s azóta napirenden történnek csodák. Természetesen a községi pap és néhány kulák kiválóan kerestek a nép hiszékenységén. Ez — sajnos — nemcsak a felszabadulás előtti időkre volt jellemző, hanem még 1948—49-re is, még ekkor is ezres tömegek tódultak a hasznosi szűzanyához, hogy gyógyulást keressenek.

Nem volt azonban közömbös a Kommunista Párt számára a felnövekvő új nemzedék sorsa sem. Az iskolából kikerülő fiataloknak jelentős szerepet kellett vállalni a szocializmus építésében. A felszabadulás után azonban az ifjúság helyzete is rendkívül súlyos volt. A falun lakó munkás, vagy szegény parasztfiatalok iskolázása csaknem teljesen lehetetlen volt. Nemcsak az egyházi iskolákban fizetendő magas tandíj sújtotta őket, hanem a magas internátusi díjak is. Pl. 1945—46-ban az egri érseki tanítóképző internátusában a következő díjat kellett fizetni: 2 q búza, 10 kg zsír, 3 kg szalonna, 4 kg szappan, 200 db tojás, 10 db csirke, 150 kg krumpli és sok más, apróbb szolgáltatás (bab, hagyma stb.) összesen, mintegy 2500 Ft értékben.⁹⁴ Nyilvánvaló, hogy egy kisparaszt, vagy újgazda ezt az összeget nem bírta megfizetni. Ilyen körülmények között megváltást jelentett, különösen a dolgozó parasztság számára 1947-ben a népi kollégiumok felállítása. Egerben a Dobó Katalin, Gyöngyösön a Vak Bottyán népi kollégiumok jöttek létre elsőnek. A népi kollégiumok hálózatának kiépülése a munkás- és parasztfiatalok sokasága előtt nyitotta meg a tanulás és művelődés lehetőségét.

Nem volt megnyugtató a Kommunista Párt számára az a tény sem, hogy az ifjúság nevelése, oktatása az egyházak kezében van. Így a kötelező vallásoktatással lehetővé vált, hogy míg egyfelől a tanulók elsajátították a modern tudomány eredményeit, a másik oldalon igyekeztek beléjük csöpögtetni a val-

lás elavult tudományellenes ideológiáját. Különösen kiéleződött a helyzet 1947 őszén, amikor a kormány az állami és egyházi iskolák számára egységes tankönyveket adott ki, s ennek a használatát több helyen a községi plébánosok megtiltották. Ez a fellépés végkép megnehezítette az egyházi pedagógusok helyzetét, s 1948 tavaszán tömegesen kérték az iskolák államosítását. Az iskolák államosításának követelését előmozdította az a tény is, hogy az egyházi pedagógusok anyagilag rosszabb helyzetben voltak az állami pedagógusoknál.

Heves megyében, ahol zömével egyházi iskolák voltak, egész járáások pedagógussága foglalt állást az államosítás mellett. A gyöngyösi járás pedagógusai már 1948 április 23-án megtartott nagygyűlésükön egységesen követelik az iskolák államosítását.⁹⁵ A pétervásári járás pedagógusai pedig a következő táviratot küldték az egri érseknek: „Érsek Urunk! Hű fiai voltunk és maradunk egyházunknak, éppen ezért tiltakozunk az ellen, hogy szabad véleménynyilvánításunk és állásfoglalásunk miatt bennünket kiközösítéssel fenyegetsen. Hűségünkért ezt nem érdemeltük meg. Kérjük Érsek Urunkat, ne nehezítse meg életünk jobbrafordulását a felekezeti tanítótság és az iskolák államosítását.”⁹⁶ Bélapátfalváról 7 tanító írja az Igazságnak a következő levelet: „A leghatározottabban követeljük az iskolák államosítását, hogy az ország gyermekei egységes tankönyvből, egységes irányítást kapjanak, s a jól végzett tanítói munka után a tanítók életszínvonal emelkedése mielőbb valóra váljon.”⁹⁷ A megyei tanfelügyelőség ugyancsak kiállt az iskolák államosítása mellett, s a megye annak ellenére, hogy rengeteg egyházi iskolával rendelkezett, elsőik között fejezhette be az iskolák államosítását.

A Kommunista Párt erejének növekedésével a munkásság egyre nagyobb tömegei léptek át a Szociáldemokrata Pártból és a megmaradt szociáldemokrata tagság is követelte a két munkáspárt egyesülését. Ilyen körülmények között a szociáldemokrata párt vezetősége nem térhetett ki saját tömegeinek követelése elől és 1948 elején elhatározták a két munkáspárt egyesítését. Heves megyében is már március elején létrejöttek a két párt egységbizottságai, amelyeknek az volt a feladatuk, hogy előkészítsék az egyesülést és megtisztítsák a Szociáldemokrata Pártot a jobboldali elemektől.⁹⁸ A tisztogatási munka során leváltották a Szociáldemokrata Párt megyei titkárát és több járási és községi vezetőjét. Április 20-án Egerben, Gyöngyösön és Hatvanban megtörtént a két párt egyesülése, május 7-ig pedig a megye minden községében megtartották az egyesülési gyűléseket. Az egyesítő taggyűlések mindenütt a mun-

kasság örömujjongása között történtek meg. Az egri és gyöngyösi gyűlések határozatot fogadtak el, amelyben kifejezésre juttatták a párttagság „afölötti örömét és egyben megnyugvását is, hogy a két párt egyesülése utáni további eredményes osztályharcos munkának a marxi-lenini-sztálini ideológia lesz a biztosítéka.”⁹⁹

A két munkaspárt egyesülése 1948 nyarán az áruló szociáldemokraták kizárásával valóban a marxi-lenini eszmék alapján ment végbe. Az egyesülés következtében létrejött Magyar Dolgozók Pártja a munkásság, parasztság és értelmiség millióira támaszkodva, megkezdhette a népjólét megteremtésére irányuló programjának a megvalósítását. Az 1948-tól eltelt néhány év alatt a magyar munkásosztály bebizonyította, hogy érett az állam irányítására, s a Magyar Dolgozók Pártjával az élén, dicsőségesen vezeti népünket a szocializmus felé.

JEGYZETEK:

¹ Zentai Gyula: A Szovjet Hadsereg hadműveletei Magyarország felszabadításáért. (Hadtört. Közl. 1. 20. old. 1954.)

² Zentai Gyula: i. m. 26. old.

³ Felszabadulás. Dokumentumok. Szikra. 1955. 56. old.

⁴ Kolacskovszki Lajos: Heves megye felszabadítása a Vörös Hadsereg által. 1944. őszén. (Kézirat. Egre Áll. Levéltár.)

⁵ Felszabadulás. Dokumentumok. Szikra. 1955. 58. old.

A szovjet tájékoztatási iroda hadijelentéseiből.

⁶ Kolacskovszki L.: i. m.

⁷ Kolacskovszki L.: i. m.

⁸ Heves Népe — Gyöngyösi Néplap. 1947. III. 9.

⁹ Egre Áll. Levéltár. N. B. iratok. A (1b.) 1945.

¹⁰ Rákosi Mátyás: Válogatott beszédek és cikkek. Szikra. 1952. 574. old.

¹¹ Rákosi Mátyás: Népi demokráciánk útja. Szikra. 1952. 16. old.

¹² Kolacskovszki Lajos: i. m.

¹³ Egre Áll. Levéltár. N. B. iratok. A/1b/1118/1945.

¹⁴ Ugyanott. A/1a/1945.

¹⁵ Ugyanott. A/1b/1945.

¹⁶ Igazság. 1945. március 11.

¹⁷ Igazság. 1945. február 15.

¹⁸ Egre Áll. Levéltár. N. B. iratok. A/1b/1945.

¹⁹ Ugyanott.

²⁰ Ugyanott.

²¹ Ugyanott. Hevesmegyei Földhiv. adatai. 1945. VIII. 8.

²² Ugyanott. Hevesmegyei Földhiv. adatai. 1947. III. 7.

²³ Megyei Tanács mezőgazdasági osztályának adatai.

²⁴ Igazság. 1945. V. 6.

²⁵ Igazság. 1945. IV. 26.

²⁶ Gyöngyösi Néplap. 1946. szeptember 29.

- 27 Egri Áll. Levéltár alispáni jelentések 1946. letét: 2180.
- 28 Egri Áll. Levéltár. N. B. iratok. A/1a/1945.
- 29 Heves Népe. 1946. VI. 13.
- 30 Heves Népe. 1946. szept. 21.
- 31 Egri Áll. Levéltár. N. B. iratok. A/1a/1945.
- 32 Ugyanott. (Az 1945. II. 21-én tartott pártközi értekezlet jegyzőkönyve.)
- 33 Igazság. 1945. III. 8.
- 34 Igazság. 1945. V. 24.
- 35 Igazság. 1945. III. 11.
- 36 Igazság. 1945. X. 18.
- 37 Rákosi Mátyás: Népi demokráciánk útja. 28. old.
- 38 Igazság. 1945. X. 18.
- 39 Gyöngyösi Néplap. 1946. IX. 15.
- 40 Gyöngyös és Vidéke. 1945. X. 21.
- 41 Ugyanott.
- 42 Ugyanott.
- 43 Igazság. 1945. XI. 8.
- 44 Gyöngyösi Néplap. 1946. IX. 22.
- 45 Heves Népe. 1947. IV. 11.
- 46 Heves Népe — Gyöngyösi Néplap. 1947. I. 19.
- 47 Gyöngyösi Néplap. 1946. IX. 15.
- 48 Igazság. 1945. X. 18.
- 49 Egri Áll. Levéltár. N. B. iratok. A/3/1945.
- 50 Igazság. 1946. III. 10.
- 51 Igazság. 1946. III. 24.
- 52 Igazság. 1946. III. 15.
- 53 Igazság. 1946. V. 5.
- 54 Igazság. 1946. V. 26.
- 55 Gyöngyös és Vidéke. 1946. IX. 8.
- 56 Egri Áll. Levéltár. N. B. iratok. A/4/1945.
- 57 Gyöngyösi Néplap. 1948. V. 2.
- 58 Hevesmegyei Néplap. 1947. XI. 2.
- 59 Gyöngyös és Vidéke. 1946. VIII. 25.
- 60 Egri Barázda 1948. II. 2.
- 61 Heves Népe — Gyöngyösi Néplap. 1947. II. 2.
- 62 Gyöngyösi Néplap. 1947. VIII. 31.
- 63 Igazság. 1947. I. 12.
- 64 Gyöngyös és Vidéke 1946. X. 13.
- 65 Gyöngyösi Néplap 1948. III. 7.
- 66 Rákosi Mátyás: Népi demokráciánk útja. 42. old.
- 67 Igazság. 1946. XI. 2.
- 68 Igazság. 1946. VII. 4.
- 69 Igazság. 1948. XI. 21.
- 70 Márkus István: Egy falu a háromezer közül. (Csillag. 1954. V. 906. old.)
- 71 Heves Népe 1946. XII. 15.
- 72 Hevesmegyei Néplap. 1947. XI. 2.
- 73 Igazság. 1948. VIII. 29.
- 74 Gyöngyösi Néplap. 1948. X. 17.
- 75 Igazság. 1947. XI. 12.
- 76 Hevesmegyei Néplap. 1947. XI. 16.
- 77 Igazság. 1948. X. 31.
- 78 Igazság. 1946. XI. 17.
- 79 Heves Népe. 1946. XI. 24.

- 80 Igazság. 1947. XI. 16.
81 Igazság. 1948. I. 11.
82 Igazság. 1947. I. 12.
83 Igazság. 1947. IX. 3.
84 Egri All. Levéltár. 1947-es választási bizottságok anyaga.
85 Igazság. 1947. XII. 10.
86 Hevesmegyei Néplap. 1947. XI. 16.
87 Hevesmegyei Néplap.
88 Hevesmegyei Néplap.
89 Igazság. 1948. XII. 25.
90 Igazság. 1948. I. 25.
91 Igazság. 1948. VI. 6.
92 Igazság. 1948. VII. 11.
93 Egri All. Levéltár. N. B. iratok. A/7/1945.
94 Gyöngyösi Néplap. 1948. V. 30.
95 Igazság. 1948. V. 30.
96 Igazság. 1948. VI. 6.
97 Igazság. 1948. III. 21.
98 Gyöngyösi Néplap. 1948. IV. 26.
99 Ugyanott.
-